

ΒΕΡΟΛΙΝΟ 1933 - 1989: Η ΜΝΗΜΗ ΤΗΣ ΠΟΛΗΣ

ΕΛΕΝΗ ΠΟΡΤΑΛΙΟΥ

ΒΕΡΟΛΙΝΟ 1933 - 1989: Η ΜΝΗΜΗ ΤΗΣ ΠΟΛΗΣ

Η ΔΡΑΜΑΤΙΚΗ ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΠΟΛΗΣ ΠΟΥ ΕΖΗΣΕ ΤΗ ΝΑΖΙΣΤΙΚΗ ΔΥΣΤΟΠΙΑ, ΔΙΑΙΡΕΘΗΚΕ ΤΗ ΜΕΤΑΠΟΛΕΜΙΚΗ ΠΕΡΙΟΔΟ ΣΕ 4 ΤΟΜΕΙΣ, ΔΙΧΟΤΟΜΗΘΗΚΕ ΤΟ 1961 ΜΕ ΤΟ ΤΕΙΧΟΣ ΠΟΥ ΚΑΤΑΣΚΕΥΑΣΑΝ ΟΙ ΑΝΑΤΟΛΙΚΟΓΕΡΜΑΝΟΙ ΚΑΙ ΕΠΑΝΕΝΩΘΗΚΕ ΤΟ 1989

1. ΠΡΙΝ ΤΗΝ ΑΝΟΔΟ ΤΩΝ NAZI - ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ ΤΗΣ ΒΑΪΜΑΡΗΣ 1919-1923
2. ΑΝΟΔΟΣ ΤΩΝ NAZI , 1933 - ΝΑΖΙΣΤΙΚΗ ΚΥΡΙΑΡΧΙΑ, 1933 -1945
3. ΑΠΕΛΕΥΘΕΡΩΣΗ - ΛΗΞΗ ΤΟΥ Β΄ ΠΑΓΚΟΣΜΙΟΥ ΠΟΛΕΜΟΥ 1945
4. ΔΙΑΙΡΕΣΗ ΤΗΣ ΠΟΛΗΣ ΣΕ 4 ΤΟΜΕΙΣ 1945
ΑΠΟΚΛΕΙΣΜΟΣ ΤΩΝ ΔΥΤΙΚΩΝ ΤΟΜΕΩΝ ΤΗΣ ΠΟΛΗΣ ΑΠΟ ΤΟΥΣ ΑΝΑΤΟΛΙΚΟΓΕΡΜΑΝΟΥΣ, 1948
5. ΙΔΡΥΟΝΤΑΙ Η ΟΜΟΣΠΟΝΔΙΑΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ ΤΗΣ ΓΕΡΜΑΝΙΑΣ (ΔΥΤΙΚΗ ΓΕΡΜΑΝΙΑ) ΜΕ ΠΡΩΤΕΥΟΥΣΑ ΤΗ ΒΟΝΝΗ ΚΑΙ Η ΛΑΪΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ ΤΗΣ ΓΕΡΜΑΝΙΑΣ (ΑΝΑΤΟΛΙΚΗ ΓΕΡΜΑΝΙΑ) ΜΕ ΠΡΩΤΕΥΟΥΣΑ ΤΟ ΒΕΡΟΛΙΝΟ (ΑΝΑΤΟΛΙΚΟ), 1949
6. ΑΝΕΓΕΡΣΗ ΤΟΥ ΤΕΙΧΟΥΣ , 1961
7. ΠΤΩΣΗ ΤΟΥ ΤΕΙΧΟΥΣ - ΕΠΑΝΕΝΩΣΗ ΤΗΣ ΠΟΛΗΣ, 1989
8. ΑΝΙΣΟΤΗΤΕΣ ΑΝΑΜΕΣΑ ΣΤΗΝ (ΠΡΩΗΝ) ΔΥΤΙΚΗ ΚΑΙ (ΠΡΩΗΝ) ΑΝΑΤΟΛΙΚΗ ΓΕΡΜΑΝΙΑ

1. ΠΡΙΝ ΤΗΝ ΑΝΟΔΟ ΤΩΝ NAZI - ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ ΤΗΣ ΒΑΪΜΑΡΗΣ 1919-1923

Reichstag 1894

κομμουνιστές. Από τότε επιταχύνθηκαν οι πολιτικές διώξεις και οι Ναζί αναρριχήθηκαν στην εξουσία.

Το Ράϊχσταγκ κτίστηκε για να στεγάσει το Γερμανικό Κοινοβούλιο της Νεοσύστατης Γερμανικής Αυτοκρατορίας του 1871, σε σχέδια του Πάουλ Βάλोट μεταξύ 1884-1894, με χρήματα από τις γαλλικές πολεμικές αποζημιώσεις. Το 1916 προστέθηκε στην πρόσοψη η επιγραφή «Στον Γερμανικό Λαό». Το 1918 ανακηρύχθηκε στο κτίριο αυτό η ίδρυση της Δημοκρατίας της Βαϊμάρης. Τον Φεβρουάριο του 1933 μια πυρκαγιά κατέστρεψε την κύρια αίθουσα και γι αυτό κατηγορήθηκαν οι

2. ΑΝΟΔΟΣ ΤΩΝ NAZI, 1933 - ΝΑΖΙΣΤΙΚΗ ΚΥΡΙΑΡΧΙΑ, 1933 -1945

Μέσα από τη ζωή του Βάλτερ Μπένγιαμιν, Εβραίου φιλόσοφου και συγγραφέα (1892-1940), κατ' εξοχήν Ευρωπαίου πολίτη, που γεννήθηκε στο Βερολίνο και έζησε στο Παρίσι, την Ιταλία, τη Βέρνη αναδύεται η εποχή από τα τέλη του 19^{ου} αιώνα μέχρι το 1989 στην Ευρώπη.

ΒΑΛΤΕΡ ΜΠΕΝΓΙΑΜΙΝ: ΕΝΑΣ ΕΒΡΑΙΟΣ ΠΟΥ ΜΕ ΤΗ ΖΩΗ ΚΑΙ ΤΟ ΕΡΓΟ ΤΟΥ ΕΚΦΡΑΖΕΙ ΤΗΝ ΤΡΑΓΙΚΗ ΠΕΡΙΟΔΟ ΓΙΑ ΤΗ ΓΕΡΜΑΝΙΑ ΚΑΙ ΤΗΝ ΕΥΡΩΠΗ ΠΡΙΝ ΚΑΙ ΜΕΤΑ ΤΗΝ ΑΝΟΔΟ ΤΟΥ ΝΑΖΙΣΜΟΥ.

Ο Βάλτερ Μπένγιαμιν γεννήθηκε το 1892 στο Βερολίνο, «στο γέρμα του δέκατου ένατου αιώνα που εδραίωσε τη μονοκρατορία της αστικής τάξης με όλες τις ψευδαισθήσεις της για τα ατέρμονα οφέλη της τεχνολογικής προόδου που θα διασφάλιζαν την ευημερία της Ευρώπης»¹.

Γόνος πλούσιας εβραϊκής οικογένειας, μεγάλωσε σε ένα αστικό περιβάλλον που περιγράφει στο έργο του «*Τα παιδικά χρόνια στο Βερολίνο το χίλια εννιακόσια*» (*Berliner Kindheit*). Δημιούργησε, όπως κάνουν τα παιδιά, ένα δικό του εσωτερικό κόσμο σμιλεμένο από την φαντασία κι αυτή την ακαθόριστη μελαγχολία που ανέδιδε η γενέθλια πόλη, κυφορώντας το δυσοίωνο μέλλον της με την παρακμή της δημοκρατίας της Βαϊμάρης και την άνοδο του ναζισμού.

«Για κάθε άνθρωπο υπάρχουν πράγματα που δημιουργούν πιο μακρόχρονες συνήθειες απ' ό,τι όλα τα άλλα. Είναι τα πράγματα που διαμόρφωσαν τις ικανότητες και καθόρισαν το σύνολο της ύπαρξής του. Και καθώς, όσο με αφορά, το διάβασμα και η γραφή ήταν αυτά που έπαιξαν σημαντικό ρόλο, τίποτε απ' όλα αυτά που μου συνέβησαν τα πρώτα χρόνια της ζωής μου, δεν ξυπνά τόσο μεγάλη νοσταλγία μέσα μου όσο το κουτί με τα γράμματα της αλφαβήτου...² Η νοσταλγία που το κουτί αυτό ξυπνά μέσα μου αποδεικνύει πόσο πολύ ταυτισμένο ήταν με την παιδική μου ηλικία. Αυτό που πραγματικά αναζητώ σ' αυτό είναι όλη μου η παιδική ηλικία αποτυπωμένη στην κίνηση με την οποία το χέρι έσπρωχνε τα γράμματα πάνω στις γραμμές, τακτοποιώντας τα το ένα μετά το άλλο για να σχηματίσουν λέξεις».³

Στο κείμενο «Οι προσκεκλημένοι» μιλά για την αίσθηση που αποκτούσε σταδιακά για την τάξη στην οποία ανήκε η οικογένειά του, εν προκειμένω μέσα από τις νυχτερινές επισκέψεις «...ήταν η άβυσσος της κοινωνικής μου τάξης», που «τις βραδιές αυτές έκανα για πρώτη φορά τη γνωριμία της.... Δεν μου ενέπνεε εμπιστοσύνη. Μάντευα ότι όλο αυτό που γέμιζε το δωμάτιο, ήταν ασύλληπτο, στιλπνό και πάντοτε έτοιμο να στραγγαλίσει αυτούς γύρω από τους οποίους τώρα έπαιζε. Τυφλό απέναντι στην εποχή του και τον τόπο του, τυφλό στην αναζήτηση τροφής, τυφλό απέναντι στη δράση»⁴.

Στα παιδικά του χρόνια ο Βάλτερ Μπένγιαμιν ήταν δέσμιος της παλιάς και της νέας δυτικής πλευράς της πόλης. Γνώριζε μόνο αυτή τη συνοικία των προνομιούχων. «Για τα πλούσια παιδιά της ηλικίας μου, οι φτωχοί ήταν μόνο ζητιάνοι. Είχα κάνει μεγάλη πρόοδο όταν ανακάλυψα πρώτη φορά ότι η φτώχεια αποτελεί το όνειδος της κακοπληρωμένης εργασίας»⁵.

«Την εποχή εκείνη υπήρχαν ακόμη παράξενα οχήματα που φύλαγαν το μυστικό τους με μεγαλύτερο πείσμα κι' απ' τις άμαξες τον τσιγγάνων...Τότε δεν ήξερα ότι επρόκειτο μόνο για αυτοκίνητα μεταφοράς φακέλων, αλλά αυτή η άγνοια μού επέτρεπε να τα βλέπω σαν αποπνικτικά κιβώτια δυστυχίας. Επίσης τότε τότε με απορροφούσε το κανάλι, μέσα στο οποίο κυλούσε το νερό, σιγανό και σκοτεινό σαν να ήταν εξοικειωμένο με όλη την λύπη του κόσμου»⁶.

«*Τα παιδικά χρόνια στο Βερολίνο*» γράφτηκαν μεταξύ 1932, όταν επέκειτο ήδη η άνοδος του Χίτλερ στην εξουσία, και 1938, μετά από 5ετή διαμονή στην εξορία. Εκδόθηκε με πρωτοβουλία του Adorno 10 χρόνια μετά τον θάνατό του. «Τα ιστορικά αρχέτυπα που ήθελε να αναπτύξει σ' αυτό από την πραγματοκοινωνική και φιλοσοφική τους προέλευση, έπρεπε στο βιβλίο του για το Βερολίνο να αναδυθούν ξαφνικά μέσα από την αμεσότητα της ανάμνησης, τη δύναμη της οδύνης για το ανεπίστρεπτο όλων αυτών, που άπαξ και χάθηκαν, συμπεκνώθηκαν για να γίνουν η αλληγορία της προσωπικής του καταστροφής. Διότι οι εικόνες που ανασύρει και μας τις φέρνει κοντά μ' έναν παράδοξο τρόπο, δεν είναι ειδυλλιακές ούτε στοχαστικές. Αιωρείται πάνω τους η σκιά του χιτλερικού Ράιχ. Με τρόπο ονειρικό, παντρεύουν την φρίκη που ξυπνά το τελευταίο με πολύ παλαιότερα γεγονότα. Το αστικό πνεύμα συνειδητοποιεί πανικόβλητο, μέσα από την καταρρέουσα αύρα του προσωπικού του παρελθόντος, ότι η υπόστασή του είναι πλασματική»⁷.

Στο τελευταίο κείμενο των «*Παιδικών Χρόνων στο Βερολίνο*» ένα τελώνιο «*Ο μικρός καμπούρης*» κατατρομοκρατεί τον μικρό Βάλτερ. Ανακαλεί αποσπάσματα από το παιδικό ανάγνωσμα του Γκέοργκ Σέρερ «*Σαν πηγαίνω στο κελάρι να βάλω το κρασί, νά σου ένας καμπουράκος μού αρπάζει το κανάτι - Σαν πάω στην κουζίνα τη σουπίτσα μου να φτιάξω, νά σου ένας καμπουράκος μού το 'σπασε το πιάτο - Σαν πηγαίνω στο δωματιάκι τη σουπίτσα μου να φάω, νά τος ο μικροκαμπουράκος μού 'φαγε τη μισή*»⁸. «Υποθέτω», λέει ο Μπένγιαμιν, «πως αυτή η “ολόκληρη ζωή” όπως περνά

Μπροστά από τα μάτια των μελλοθανάτων, αποτελείται από εικόνες σαν κι αυτές που ο Μικρός Καμπούρης έχει για όλους μας»⁹. Όπως λέει η Νέλλη Ανδρικοπούλου «συνόψισε μ' αυτό τη μύχια διαίσθηση της εντυπωσιακής κακοτυχίας που χαρακτηρίζει όλη του τη ζωή. Η προσωπικότητα του εκπέμπει, εκτός από την γοητεία της αγωνιώδους και πρωτότυπης σκέψης του, και τη γοητεία της φθοράς και του θύματος του εαυτού του και της εποχής του»¹⁰.

Ο Μπένγιαμιν ζει, σπουδάζει, αποκτά πανεπιστημιακές διακρίσεις και συγγράφει τα έργα του στο Βερολίνο, το Παρίσι και τις άλλες ευρωπαϊκές πόλεις στις οποίες έζησε. Το 1914 ξεσπά ο Β΄ Παγκόσμιος Πόλεμος. Απορρίπτοντας τον σιωνισμό και τον εθνικισμό δεν σκέφτεται να καταφύγει στην Παλαιστίνη. Μένει μετέωρος: η δημοκρατία της Βαϊμάρης (1919-23) έχει αποτύχει, ο κομμουνισμός δεν τον ελκύει λόγω του βάρους του κόμματος ως υποκατάστατου της αλήθειας. Συγγράφει σημαντικά μεγάλα έργα, κρατά μικροσκοπικές σημειώσεις κάνοντας συγγραφική δουλειά φυσιοδίφη. Αντιμετωπίζει σοβαρά οικονομικά προβλήματα, μόνο σε μια μικρή περίοδο ζει από το συγγραφικό του έργο. Ο πατέρας του αρνείται να τον χρηματοδοτήσει με το μερίδιο του στην οικογενειακή περιουσία, η οποία και εξανεμίζεται με τον πληθωρισμό στη διάρκεια της κρίσης.

Ανάμεσα στα σημαντικά του έργα είναι:

Για μια κριτική της βίας, 1921

Οι εκλεκτικές συγγένειες του Γκαίτε, 1922

Η καταγωγή του Γερμανικού Τραγικού Δράματος, 1928

Μονόδρομος, 1928

Το έργο τέχνης στην εποχή της τεχνολογικής του αναπαραγωγιμότητας, 1936

Τα παιδικά χρόνια στο Βερολίνο το 1900, 1950, δημοσιεύθηκε μεταθανάτια

Για την έννοια της ιστορίας, 1939, δημοσιεύθηκε μεταθανάτια

Το Παρίσι της 2ης Αυτοκρατορίας στον Μπωντλαίρ, 1938

Παραπομπές

1. Ανρικοπούλου Νέλλη, *Βάλτερ Μπένγιαμιν ή Η πορεία του θραύσματος*, στο Walter Benjamin, *Μονόδρομος*, μτφρ. Ανδρικοπούλου Νέλλη, σελ. 8, εκδόσεις Άγρα, 2004.
2. Benjamin Walter, *Τα παιδικά χρόνια στο Βερολίνο το χίλια εννιακόσια*, μτφρ. Αβραμίδου Ιωάννα, σελ 83-84, εκδόσεις Άγρα, 2005
3. ο.π σελ 84.
4. ο.π σελ 103.
5. ο.π σελ 108.
6. ο.π σελ 111-112.
7. Adorno Theodoro, *Επίμετρο*, στο Walter Benjamin, *Τα παιδικά χρόνια στο Βερολίνο το χίλια εννιακόσια*, μτφρ. Αβραμίδου Ιωάννα, σελ 149-150.
8. Walter Benjamin, *Ο μικρός καμπούρης* στο Walter Benjamin, *Τα παιδικά χρόνια στο Βερολίνο το χίλια εννιακόσια*, σελ 131,132.
9. ο.π, σελ 133.
10. Ανρικοπούλου Νέλλη, *Βάλτερ Μπένγιαμιν ή Η πορεία του θραύσματος*, στο Walter Benjamin, *Μονόδρομος*, μτφρ. Ανδρικοπούλου Νέλλη, σελ. 9, εκδόσεις Άγρα, 2004.

Η ΚΑΓΚΕΛΑΡΙΑ ΤΟΥ Γ' ΡΑΙΧ / REICHSTAG

«Αν το Βερολίνο πρόκειται να συναντήσει το πεπρωμένο της Ρώμης, τότε οι ερχόμενες γενιές θα μπορούσαν μια μέρα να θαυμάσουν τα πολυκαταστήματα κάποιων Εβραίων και τα ξενοδοχεία κάποιων εταιρειών ως τα πιο επιβλητικά έργα της εποχής μας, χαρακτηριστικές εκφράσεις της κουλτούρας των ημερών μας... Έτσι οι σημερινές πόλεις στερούνται τα διακεκριμένα σύμβολα της εθνικής κοινότητας και γι' αυτό δεν είναι καθόλου παράδοξο ότι η κοινότητα δεν μπορεί να αναγνωρίσει κανένα σύμβολο του εαυτού της στις πόλεις της. Αυτό μπορεί να οδηγήσει σε

πνευματική νωθρότητα που εκφράζεται στην πράξη σε μια συνολική αδιαφορία του σημερινού κατοίκου της πόλης απέναντι στο σύνολο της πόλης του» .

Hitler, Ο Αγών μου

«Όταν οι λαοί βιώνουν περιόδους μεγαλείου αναπαριστούν αυτές τις περιόδους σε εξωτερικές μορφές. Οι λέξεις που εκφράζονται έτσι είναι πιο πειστικές από τα λόγια: είναι οι πέτρινες λέξεις.»

Hitler, ομιλία στα εγκαίνια της Γερμανικής Έκθεσης Αρχιτεκτόνων και Εφαρμοσμένων Τεχνών, Μόναχο, 22 Ιανουαρίου 1938.

Ότι είναι άσχημο στο Βερολίνο θ' αποσυρθεί και το Βερολίνο θα δώσει τον καλύτερο εαυτό του. Όλοι που εισέρχονται στην καγκελαρία του Ράϊχ πρέπει να έχουν το αίσθημα ότι επισκέπτονται τα μεγάλα δημιουργήματα του κόσμου. Ακόμα και η οδός που οδηγεί σε αυτήν - μέσω της Αψίδας του Θριάμβου, κατά μήκος λεωφόρων μεγάλου πλάτους, περνώντας από την Αίθουσα των Στρατιωτών προς την Πλατεία του Λαού - πρέπει να κόβουν την ανάσα.

Hitler, 21-22 Οκτωβρίου 1941

Η νέα καγκελαρία υπήρξε αναμφίβολα το πρώτο επιβλητικό κτίριο του Γ Ράϊχ στο Βερολίνο, μέρος των προσωπικών σχεδίων του Χίτλερ, που δεν ολοκληρώθηκαν, για να ανοικοδομήσει την πόλη. Το σχέδιο επιβεβαίωσε τη φήμη του Speer ως αρχιτέκτονα που θα μπορούσε να το υλοποιήσει.

Η κατασκευή άρχισε το 1939 και ολοκληρώθηκε τον επόμενο Ιανουάριο. Το σχέδιο του Speer ικανοποίησε πλήρως τον Χίτλερ. Ο υπερμεγέθης και αυστηρός κλασικισμός της κύρια όψης στη Voss - Strasse αποσκοπούσε να εκφράσει την επιβλητικότητα και την ισχύ. Το πιο σημαντικό τμήμα του κτιρίου ήταν για τον Χίτλερ το εσωτερικό του, το μεγαλύτερο μέρος του οποίου στέγαζε τελετές και αποσκοπούσε να εντυπωσιάσει τους καλλιτέχνες, οι οποίοι έφταναν με ατμόπλοιο στην αυλή που αποδίδονταν τιμές και από εκεί μέσω διαδοχικών μεγαλοπρεπών αιθουσών και anterooms, έφταναν στον χώρο υποδοχής του Χίτλερ. Τεράστιοι χώροι και σκούρα μάρμαρα ήταν τα κυρίαρχα χαρακτηριστικά του εσωτερικού του κτιρίου. Ο Χίτλερ ήταν, σύμφωνα με τον Speer, ιδιαίτερα ικανοποιημένος από την κεντρική πινακοθήκη γιατί ήταν 2 φορές μεγαλύτερη σε μήκος από την Αίθουσα των Καθρεφτών στις Βερσαλλίες.

*Μακέτα της Μεγάλης Αίθουσας
Το Ράϊχσταγκ είναι στο κάτω άκρο δεξιά*

*Μακέτα της "Germania".
Σε πρώτο πλάνο είναι ο νότιος σιδηροδρομικός
σταθμός, το αεροδρόμιο του Tempelhof (δεξιά),
και η θριαμβική αψίδα (κέντρο). Κάτω από την
αψίδα διέρχεται ο άξονας βορρά - νότου που
οδηγεί στη Μεγάλη Αίθουσα*

Το Ράϊχσταγκ ήταν μέρος μιας ευρύτερης γιγαντιαίας παρέμβασης στον υπάρχοντα αστικό ιστό του Βερολίνου. Το συνολικό σχέδιο ολοκληρώθηκε στο τέλος του 1938. Η επανασχεδιασμένη Köningplatz θα αποτελούσε μια τεράστια πλατεία, χωρητικότητας ενός εκατομμύριου ανθρώπων. Το Παλάτι του Φύρερ στη δυτική πλευρά θα αντίκριζε το Ράϊχσταγκ. Στο βορειότερο άκρο της πλατείας θα δέσποζε μια τεράστια αίθουσα καλυμμένη από ένα θόλο με διάμετρο 825 πόδια και ύψος 954 πόδια. Ο προτεινόμενος όγκος του κτιρίου θα ήταν 16 φορές ο όγκος του καθεδρικού ναού του Αγίου Πέτρου στη Ρώμη. Βασικός σκοπός ήταν να χωρά ένα πλήθος πάνω από 150.000 άτομα που θα μπορούσε να ακούει του λόγους του Χίτλερ.

Το μεγάλο βουλευτήριο που εκτείνεται 3 μίλια νότια θα ήταν, όπως καυχιόταν ο Χίτλερ, πλατύτερο από τα Ηλύσια Πεδία. Θα μπορούσε να στεγάσει τεράστιες στρατιωτικές παρελάσεις. Το ανάλογο της Μεγάλης Αίθουσας στο νότιο άκρο ήταν η Μεγάλη Αψίδα, Θριαμβική Αψίδα Ρωμαϊκού στυλ που διέφερε από το μοντέλο της Παρισινής Αψίδας του Θριάμβου κυρίως επειδή ήταν δυόμιση φορές υψηλότερη, με πλάτος και βάθος μεγαλύτερο του ύψους και όγκο 49 φορές του όγκου της Παρισινής Αψίδας. Στους τοίχους της θα ήταν χαραγμένα τα ονόματα των 1,8 εκατομμυρίων στρατιωτών που πέθαναν στον Α' Παγκόσμιο Πόλεμο.

Τα τερατώδη αυτά σχέδια δεν υλοποιήθηκαν.

ΜΝΗΜΕΙΑ ΜΕ ΑΝΑΦΟΡΑ ΣΤΗΝ ΠΕΡΙΟΔΟ ΠΡΙΝ ΤΗΝ ΑΝΟΔΟ ΤΩΝ NAZI ΚΑΙ ΣΤΗ ΔΙΑΡΚΕΙΑ ΤΗΣ ΚΥΡΙΑΡΧΙΑΣ ΤΟΥΣ.

ΤΟΠΟΓΡΑΦΙΑ ΤΟΥ ΤΡΟΜΟΥ ΠΕΡΙΗΓΗΣΗ ΣΤΟΝ ΤΟΠΟ

Η αναμέτρηση με τα διασωθέντα ίχνη των κτιρίων της ναζιστικής θηριωδίας και συγκεκριμένα της Γκεστάπο, των SS και του Κεντρικού Κτιρίου Ασφαλείας του Ράϊχ απεδείχθη μια εξαιρετικά δύσκολη υπόθεση. Γιατί πως μπορεί, τα ελάχιστα κατάλοιπα τόπων στους οποίους πραγματοποιήθηκαν φρικτά βασανιστήρια και σχεδιάστηκαν μαζικά εγκλήματα κατά της ανθρωπότητας, όπως τα στρατόπεδα συγκέντρωσης, να αποδώσουν το σημείο μηδέν της βαρβαρότητας ώστε να μην ξεχαστεί και να μην ξανασυμβεί στην ιστορία.

ΚΑΤΑΛΟΓΑ ΤΩΝ ΚΤΙΡΙΩΝ ΤΟΥ Γ' ΡΑΪΧ / ΤΟ ΘΕΜΑ ΤΗΣ ΛΗΘΗΣ

Μεταξύ 1933 και 1945 οι κεντρικοί θεσμοί διώξεων και τρόμου των ναζί - το Γραφείο της Μυστικής Κρατικής Αστυνομίας, το στρατηγείο των SS και, στη διάρκεια του Β' Παγκοσμίου Πολέμου, το Κεντρικό γραφείο Ασφαλείας του Ράϊχ - βρίσκονταν στην τοποθεσία που είναι σήμερα

η Τοπογραφία του Τρόμου. Κατά το 1945, τα κτίρια - μερικά εξ αυτών καταστράφηκαν και μερικά υπέστησαν σοβαρές βλάβες - κατεδαφίστηκαν και το οικόπεδο ισοπεδώθηκε. Η ιστορία του τόπου λησμονήθηκε.

Εν τω μεταξύ το τείχος του Βερολίνου, η κατασκευή του οποίου ξεκίνησε το 1961 από την κυβέρνηση της Γερμανικής Λαϊκής Δημοκρατίας, διαμόρφωσε ένα μετά τον πόλεμο διχασμό στο σώμα της πόλης και οδήγησε στον εγκλεισμό των κατοίκων του ανατολικού τμήματος στο σοβιετικό στρατόπεδο. Η πύλη του Βρανδεμβούργου έμεινε να κοιτά στο κενό.

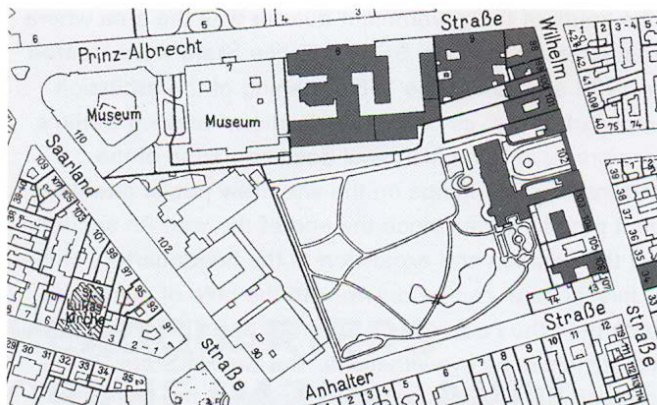
Η Τοπογραφία του Τρόμου εγκαινιάστηκε στο χώρο απέναντι από το Martin-Gropius Bau το 1987 ως μέρος των εορτασμών των 750 χρόνων του Βερολίνου και της κεντρικής ιστορικής έκθεσης πάνω στην ιστορία της πόλης. Ταυτόχρονα με την τοποθέτηση για πρώτη φορά των ιχνών της Γκεστάπο, των SS και του Κεντρικού Κτιρίου Ασφαλείας του Ράϊχ στο περιβάλλον τους και την τεκμηρίωση σ' ένα εκθεσιακό πρόγραμμα, η παρουσίαση περιελάμβανε μια περιήγηση με πληροφοριακά ταμπλό πάνω στην ιστορία του χώρου. Η περιήγηση στην τοποθεσία παρέμεινε μέρος της «Τοπογραφίας του Τρόμου» μέχρι το 1997, όταν ξεκίνησε η κατασκευή ενός νέου κέντρου τεκμηρίωσης. Μεταξύ 1997 και 2010 (Μάϊος) όταν άνοιξε εκ νέου ο χώρος, μόνο λίγα τμήματα ήταν προσβάσιμα στους επισκέπτες.

Το Ίδρυμα της Τοπογραφίας του Τρόμου αντιμετωπίζει το σύνολο της τοποθεσίας σαν «ένα πρωταρχικό αντικείμενο» τεκμηρίωσης και συνεπώς την περιήγηση ως ένα ολοκληρωμένο τμήμα της παρουσίας της. Τα λίγα εναπομείναντα ίχνη από τις ποικίλες χρήσεις των χώρων στον 20^ο αι. αντιπροσωπεύουν την αφετηρία για τις 15 στάσεις της έκθεσης καθώς και ένα ακουστικό οδηγό για περισσότερη πληροφορία. Επιπρόσθετα, η έκθεση με δύο κείμενα και μαρτυρίες επιτρέπει στους επισκέπτες να κατανοήσουν το ευρύτερο πλαίσιο πέραν των ιχνών που επιζούν.

Η κυκλική περιήγηση αποτελεί συμπλήρωμα της μόνιμης εσωτερικής έκθεσης της «Τοπογραφίας του Τρόμου» και βοηθά στην εισαγωγή των επισκεπτών στην ιστορία πάνω στον πραγματικό τόπο. Οι στάσεις κατά μήκος του πεζόδρομου που ήταν κάποτε η Prinz-Albrecht-Strabe (τώρα Niederkirchnerstrabe) και οι προηγούμενες διευθύνσεις στη Wilhelmstrasse παρέχουν βασική πληροφορία για το στρατηγείο του τρόμου των ναζί και τη χρήση των κτιρίων, όπως και εικόνες της τελευταίας ιστορίας τους. Με τη χρήση περαιτέρω υλικών ιχνών, η περιήγηση παρουσιάζει επίσης τη χρήση της τοποθεσίας στη μεταπολεμική εποχή μέχρι την *ίδρυση της «Τοπογραφίας του Τρόμου»* ως **Τόπου Μνήμης**.

Μέρος της περιήγησης είναι και τα δύο μνημεία στην ιστορική τοποθεσία, που προστατεύονται από ένα στρώμα άμμου που περιέχει τα υπολείμματα των θεμελίων του προηγούμενου «σπιτιού φυλακής» στο στρατηγείο της Γκεστάπο και του Μνημείου του Τείχους του Βερολίνου. Έτσι, η περιήγηση στην τοποθεσία παρέχει, ταυτόχρονα, ένα αφηγηματικό πλαίσιο: οι συνέπειες αυτού που σχεδιάστηκε και συντονίστηκε σ' αυτή την τοποθεσία - τα εγκλήματα βίας των ναζί που διαπράχτηκαν στην Ευρώπη - τεκμηριώνονται στην εσωτερική έκθεση.

Από το κείμενο του καθηγητή Andreas Nachama, εκτελεστικού διευθυντή της Τοπογραφίας του Τρόμου, Βερολίνο,

Στους δρόμους Prinz - Albrecht Strasse και Wilhelmstrasse ήταν το Στρατηγείο της Γκεστάπο και των SS, φωτο 1938.

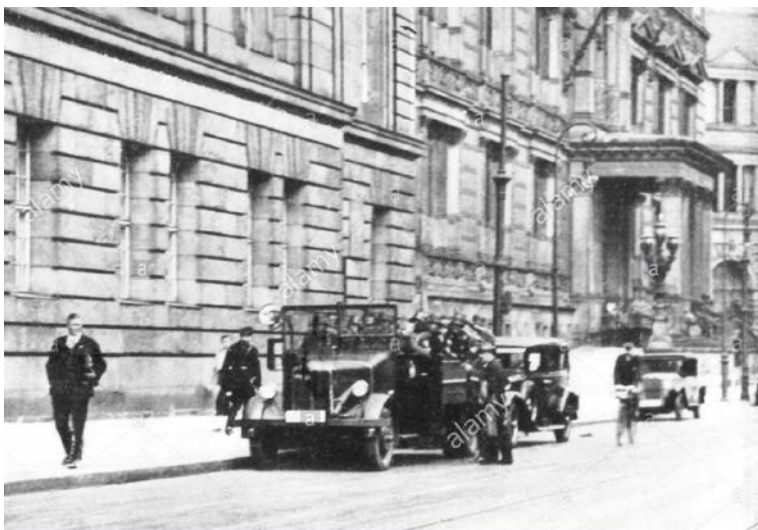
Η Wilhelmstasse στη διάρκεια επικήδειων τελετών για τον αρχηγό της κύριας υπηρεσίας του Ράιχ Reinhard Heydrich, Ιούνιος 1942

Ο Χίτλερ χαιρετά το πλήθος στη Wilhelmstrasse

Παρέλαση του Χίτλερ στη Wilhelmstrasse

Κομάντο της Γκεστάπο τη Νύχτα των Μεγάλων Μαχαιριών στην Prinz-Albrecht-Strasse, 1934

Νύχτα των Μεγάλων Μαχαιριών ονομάζεται το τριήμερο μαζικών δολοφονιών, 30 Ιουνίου έως 2 Ιουλίου 1934, όταν εκκαθαρίστηκε από τον Χίτλερ ολόκληρη η ηγεσία της παραστρατιωτικής οργάνωσης Sturmabteilung καθώς και πολιτικοί του αντίπαλοι

ΕΠΙΜΕΡΟΥΣ ΚΤΙΡΙΑ ΤΩΝ NAZI

1.1 PRINZ-ALBRECHT - STRASSE 8 ΤΟ ΑΡΧΗΓΕΙΟ ΤΗΣ ΓΚΕΣΤΑΠΟ

Το κτίριο της οδού Prinz-Albrecht-Strasse 8 κτίστηκε μεταξύ 1900 και 1905 ως σχολή βιομηχανικών τεχνών και χειροτεχνίας. Από το 1933 έως το 1945 ήταν το αρχηγείο της Μυστικής Κρατικής Αστυνομικής Υπηρεσίας, που μαζί με τα SS έγινε το όργανο εξουσίας και τρόμου τον Ναζιστικό καθεστώς. Στέγαζε τα γραφεία του Heinrich Himmler, αρχηγού των SS του Ράιχ και της

Γερμανικής Αστυνομίας και του Reinhard Heydrich, αρχηγού της Αστυνομίας Ασφαλείας και της SD και πολλών άλλων ατόμων που ήταν οι βασικοί υπεύθυνοι για τα μαζικά εγκλήματα των Ναζί. Στη νότια πτέρυγα η Γκεστάπο δημιούργησε ένα «σπίτι φυλακή» το 1933.

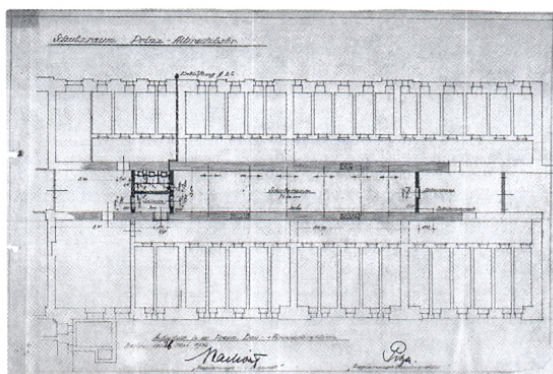
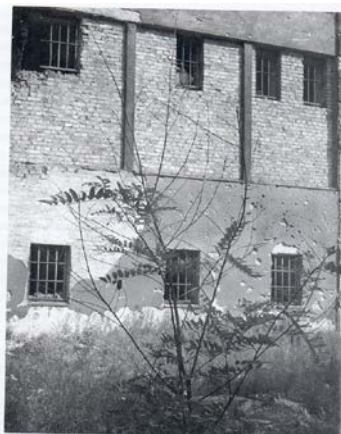

Από το 1939 και μετά το κτίριο ήταν επίσης το στρατηγείο της Κύριας Υπηρεσίας Ασφαλείας του Ράιχ. Το αρχηγείο της Γκεστάπο βομβαρδίστηκε πολλές φορές από τους συμμάχους στη διάρκεια του Δεύτερου Παγκοσμίου Πολέμου. Το κτίριο, που αν και κάηκε, θεωρήθηκε ικανό να ανακατασκευαστεί, κατεδαφίστηκε εν μέρει το 1953-1954. Το υπόλοιπο ανατινάχθηκε το 1956. Σήμερα μπορεί κανείς να δει ένα τμήμα της αψίδας της κύριας εισόδου, απομεινάρια των τειχών και των κελιών και τμήμα του προηγούμενου πεζοδρόμου.

Police photographs taken by the Gestapo, most of them shortly after the arrest of the prisoners, 1935-1943.

Κελιά φυλακισμένων στο κτίριο φυλακή των Ναζί

Περίπου 15.000 αντίπαλοι του Ναζιστικού καθεστώτος κρατήθηκαν εδώ μέχρι το τέλος του πολέμου. Ανακρίσεις συχνά με βασανιστήρια, λάμβαναν χώρα στα επάνω πατώματα. Πολλοί φυλακισμένοι αυτοκτόνησαν. Οι περισσότεροι κρατούμενοι πέρασαν από το δικαστικό σύστημα και οδηγήθηκαν στο αναμορφωτήριο ή τον θάνατο αλλά πολλοί επίσης μεταφέρθηκαν αμέσως στα στρατόπεδα συγκέντρωσης.

Το αρχηγείο της Γκεστάπο κατεδαφίστηκε εν μέρει στα 1953-54. Τα απομεινάρια ανατινάχθηκαν το 1956. Στα 1986 τα κατάλοιπα του «σπιτιού φυλακή» ανακαλύφθηκαν στη διάρκεια μετρήσεων για τη διατήρηση ιχνών στο οικοπέδο. Από το 1988, οι βάσεις των κελιών έχουν διατηρηθεί ως μνημεία και προστατεύονται από ένα στρώμα άμμου. Μια επιφάνεια από χαλίκι σηματοδοτεί τώρα το

σημείο. Τα εναπομείναντα ίχνη περιλαμβάνουν επίσης θραύσματα της βάσης του τοίχου της αυλής της φυλακής

1.2 PRINZ-ALBRECHT-STRASSE 8

Η ΚΥΡΙΑ ΠΡΟΣΒΑΣΗ ΣΤΟ ΑΡΧΗΓΕΙΟ ΤΗΣ ΓΚΕΣΤΑΠΟ

Στα 1936 η Γκεστάπο είχε ένα συγκρότημα γκαράζ απέναντι από το κύριο κτίριο της Μυστικής Κρατικής Αστυνομικής Υπηρεσίας. Το 1937 έγιναν ξανά σχέδια για την κατασκευή ενός νέου κτιρίου στην πλευρά του δρόμου, που δεν πραγματοποιήθηκαν. Η κύρια πρόσβαση στην Prinz-Albrecht-Strasse οδηγούσε μόνο στο ένα συγκρότημα γκαράζ. Τα μεταγωγικά των φυλακισμένων στο «σπίτι φυλακή» στη νότια πτέρυγα του βασιικού κτιρίου έπρεπε να διαβούν αυτή την «ανατολική πύλη». Όταν τα ερείπια του αρχηγείου της Γκεστάπο ανατινάχθηκαν το 1956, τα υπόλοιπα της εγκατάστασης του γκαράζ επίσης μετακινήθηκαν. Ο λιθόστρωτος πεζόδρομος διατηρείται ακόμα. Οι κολώνες της «ανατολικής πύλης» που επιβίωσαν της απομάκρυνσης των μπάζων τώρα βρίσκονται στο χαντάκι της έκθεσης.

1.3 PRINZ-ALBRECHT-STRASSE 9

ΞΕΝΟΔΟΧΕΙΟ PRINZ-ALBRECHT

Το ξενοδοχείο Prinz-Albrecht, που χτίστηκε αρχικά το 1887 - 88, ακόμα εθεωρείτο πρώτης κατηγορίας στη Δημοκρατία της Βαϊμάρης. Ήταν το σημείο συνάντησης για το Γερμανικό Εθνοσοσιαλιστικό Κόμμα των Εργατών (NSDAP), ήδη πριν το 1933.

Το φθινόπωρο του 1934, το ξενοδοχείο μετατράπηκε σε σπίτι των SS όταν ο αρχηγός των SS Heinrich Himmler μετέφερε τις πιο σημαντικές υπηρεσίες των SS από το Μόναχο στο Βερολίνο.

Το 1943, το σπίτι των SS καταστράφηκε σχεδόν εξ ολοκλήρου από μια μεγάλη βομβιστική έκρηξη. Οι λιθόστρωτες προσβάσεις στην ανατολική πλευρά του κτιρίου και τα κατάλοιπα από τους τοίχους του υπογείου είναι ακόμα σήμερα ορατά.

1.4 WILHELMSTRASSE 98-101

Η ΓΚΕΣΤΑΠΟ ΚΑΙ ΤΑ ΓΡΑΦΕΙΑ ΤΩΝ SS

Από τα μέσα της 10ετίας του 1930 και μετά η πλειοψηφία των κτιρίων κατοικίας και εμπορικών κτιρίων της Wilhelmstrasse (98-107) στέγαζαν γραφεία της Κρατικής Μυστικής Αστυνομίας και των SS. Πολλά κτίρια μετασκευάστηκαν ή υπήρξαν σχετικά σχέδια. Για μερικούς μήνες στις αρχές του 1936, η Wilhelmstrasse 98 λειτούργησε ως αρχηγείο της Επιθεώρησης των Στρατοπέδων Συγκέντρωσης. Τα γραφεία στη Wilhelmstrasse 98-101 καταστράφηκαν σε μεγάλο μέρος στη

διάρκεια του Δευτέρου Παγκοσμίου Πολέμου. Το οικόπεδο καθαρίστηκε στις αρχές της 10ετίας του 1960, διασώζονται τμήματα των εξωτερικών τοίχων των κτιρίων.

1.5 WILHELMSTRASSE 102

ΤΟ ΠΑΛΑΤΙ PRINZ ALBRECHT

Το παλάτι Prinz Albrecht, που χτίστηκε το 1737 - 39 ως ένα μπαρόκ παλάτι, ανακαινίστηκε από τον Karl Friedrich Schinkel για τον πρίγκιπα Albrecht της Πρωσίας στα 1830-32. Στη διάρκεια της Δημοκρατίας της Βαϊμάρης, η πρώην βασιλική οικογένεια, οι Hohenzollern, νοίκιασαν το παλάτι ως χώρο φιλοξενίας για επίσημους επισκέπτες σε διάφορες περιπτώσεις.

Στο τέλος του 1934, η Υπηρεσία Ασφαλείας (SD) των SS μετακόμισε στο παλάτι. Στα 1939 έγινε μέρος της νεοϊδρυθείσας Κύριας Υπηρεσίας Ασφαλείας του Ράϊχ, που ως αρχηγείο του ναζιστικού τρόμου σε όλη την Ευρώπη ήταν υπεύθυνη για τη δολοφονία εκατομμυρίων στη διάρκεια του Δευτέρου Παγκοσμίου Πολέμου. Το 1941 ξεκίνησαν εργασίες επέκτασης του Παλατιού για να λειτουργήσει ως αρχηγείο του αρχηγού της Κρατικής Υπηρεσίας Ασφαλείας του Ράϊχ, Reinhard Heydrich, που τον διαδέχθηκε ο Ernst Kaltenbrunner το 1943.

Το εσωτερικό του παλατιού έπαθε σοβαρές βλάβες με τους βομβαρδισμούς τον Νοέμβριο του 1943. Τα ερείπια ανατινάχθηκαν το 1949. Σήμερα διασώζεται ο θεμέλιος τοίχος της στοάς και η μπροστινή πρόσβαση στο Παλάτι.

1.6 WILHELMSTRASSE 103-104

ΚΤΙΡΙΟ ΓΡΑΦΕΙΩΝ ΤΗΣ SD

Η Wilhelmstrasse 103-104 ήταν ένα προσάρτημα στο παλάτι Prinz Albrecht. Τα SS το νοίκιασαν το 1934 από τους Hohenzollern. Λίγους μήνες αργότερα η μετασκευή των εμπρός και πίσω κτιρίων ολοκληρώθηκε, μαζί με πολυάριθμα νέα γραφεία και μια πτέρυγα ύπνου για την Υπηρεσία Ασφαλείας των SS.

Η Υπηρεσία Ασφαλείας (SD) των SS χρησιμοποίησε ένα τμήμα από τους κήπους για τις ανάγκες των οχημάτων της. Στα 1937 κτίστηκε ένα μονώροφο γκαράζ. Το κτίριο της Wilhelmstrasse 103-104 υπέστη σοβαρές βλάβες στη διάρκεια του Δευτέρου Παγκοσμίου Πολέμου. Τα ερείπια ανατινάχθηκαν το 1953. Σήμερα μένει η λιθόστρωτη πρόσβαση που οδηγούσε μέσω του κτιρίου στην αυλή.

1.7 WILHELMSTRASSE 106

ΤΟ ΚΤΙΡΙΟ “ANGRIFF”

Μετά το 1932, το εμπορικό κτίριο στη Wilhelmstrasse 106 που κτίστηκε στα 1903 στέγασε τα εκδοτικά γραφεία της εφημερίδας των ναζί «Der Angriff» (Η Επίθεση) που ιδρύθηκε από τον Joseph Goebbels. Πολλά σχέδια για ανακαίνιση ή επέκταση υπήρχαν για το κτίριο. Τον Ιούλιο του 1934, ο υπασπιστής του νεοδιορισμένου αρχηγού του προσωπικού των SA Viktor Lutze - διαδόχου του δολοφονηθέντος Ernst Röhm - μετακινήθηκε στο κτίριο το οποίο από το 1935 λειτούργησε επίσης ως γραφείο της ηγετικής ομάδας της SA Βερολίνου - Βρανδεμβούργου.

Από το 1937 έως το 1945 διάφορα παραρτήματα της Υπηρεσίας Ασφαλείας (SD) των SS χρησιμοποίησαν το κτίριο. Στη διάρκεια αυτής της περιόδου το υπόγειο μετασκευάστηκε σε υπόγειο γκαράζ για τον στόλο οχημάτων της SD και εξοπλίστηκε με καταφύγια προστασίας από αερο-επιδρομές. Ένας χάρτης πολεμικών καταστροφών του Βερολίνου το 1945 καταγράφει το κτίριο με τη ρουμπρίκα «μερικές βλάβες». Μολαταύτα κατεδαφίστηκε. Σήμερα διασώζονται η λιθόστρωτη πρόσβαση και τμήματα των εξωτερικών τοίχων.

1.8 ANHALTER STRASSE 13

WILHELMSTRASSE 107

Εκτός από το νούμερο 105 της Wilhelmstrasse το ξενοδοχείο Wartburg ήταν το μόνο κτίριο κοντά στο Παλάτι Prinz Albrecht που δεν στέγασε γραφεία της Μυστικής Κρατικής Αστυνομίας ή των SS. Για ένα διάστημα, πάντως, υπήρξαν σχέδια να χρησιμοποιήσει το ξενοδοχείο η Γκεστάπο. Τα πιο

εκτεταμένα σχέδια για νέες κατασκευές στο οικόπεδο έγιναν το 1937 με τη μορφή δύο μεγάλων κτιρίων για τη Γκεστάπο και τα SS. Θα έπρεπε να κατεδαφιστούν όλα τα κτίρια - με εξαίρεση το Παλάτι Prinz Albrecht. Επιπλέον, από το 1937 υπήρξαν επίσης σχέδια για νέα κτίρια γραφείων στον άξονα Β-Ν από τον Albrecht Speer, Γενικό Επιθεωρητή Οικοδόμησης για το Βερολίνο, πρωτεύουσα του Ράιχ, ως μέρος του σχεδιασμού για την πόλη της “Germania”.

Το ξενοδοχείο Wartburg καταστράφηκε στον Δεύτερο Παγκόσμιο Πόλεμο. Έχουν διατηρηθεί κομμάτια των θεμελίων.

1.9 ΚΗΠΟΙ ΤΟΥ ΠΑΛΑΤΙΟΥ PRINZ ALBRECHT

Το μαρόκ παλάτι Vernezobre περιλάμβανε κήπους Γαλλικής τεχνοτροπίας. Στα 1830 όταν το παλάτι ανακαινίστηκε από τον Karl Friedrich Schonker, ο Peter Joseph Lenné σχεδίασε τους κήπους σε Αγγλικό στυλ.

Στα 1920 το σύνολο EuropaHaus κτίστηκε στο δυτικό μέρος των κήπων. Στην περίοδο των Ναζί κατασκευάστηκαν στην άκρη των κήπων σύγχρονα κτίρια και καταφύγιο από αεροπορικές επιδρομές. Οι τάφροι της προστασίας από την αεράμυνα και ένα σταθερό ντεπόζιτο για τη φωτιά προστέθηκαν επίσης. Η απομάκρυνση των μπάζων από την περιοχή μετά τον πόλεμο άφησε ένα ελεύθερο ανοιχτό χώρο στις αρχές της δεκαετίας 1960. Υπήρξαν σχέδια πολλά αλλά δεν υλοποιήθηκε κανένα. Τα κατάλοιπα των ιχνών από μπετόν και ασφαλτό μέσω του άλσους από χαρουπιές, που ημιουργήθηκε αυτοφύως, χρονολογούνται από τις 10ετίες 1970,1980 οπού υπήρχε εκεί από ένα «Αυτοκινητοδρόμιο».

1.10. SAARLANDSTRASSE 90-102

ΣΥΓΚΡΟΤΗΜΑ EUROPAHAUS

Οι κήποι του Παλατιού Prinz Albrecht αρχικά επεκτάθηκαν στην Köning-grötzer Strabe (τώρα Stresemannstrabe). Στη διάρκεια της Δημοκρατίας της Βαϊμάρης, οι Hohenzollern πούλησαν το τμήμα των κήπων κατά μήκος του δρόμου, στο οποίο κτίστηκε το συγκρότημα EuropaHaus στα έτη 1926-31. Περαιτέρω σχέδια για την κατασκευή ενός υψηλού ξενοδοχείου στο υπόλοιπο του οικοπέδου του κήπου δεν πραγματοποιήθηκαν.

Το σύμπλεγμα EuropaHaus λειτούργησε ως πολιτιστικό και ελεύθερου χρόνου κέντρο, του οποίου το εξωτερικό επίπεδο χορού γειτνίαζε άμεσα με το αρχηγείο της Γκεστάπο μετά το 1933. Το 1941, ο αρχηγός των SS του Ράιχ Heinrich Himmler χρησιμοποίησε επίσης το EuropaHaus, το οποίο ήταν κατειλημμένο από το Υπουργείο Εργασίας του Ράιχ, ως κεντρικό κτίριο γραφείων για το προσωπικό του.

Το κτιριακό σύμπλεγμα υπέστη σοβαρές βλάβες στη διάρκεια του Δευτέρου Παγκοσμίου Πολέμου. Σήμερα στεγάζει το Ομοσπονδιακό Υπουργείο της Οικονομικής Συνεργασίας και Ανάπτυξης.

1.11 ΚΑΤΑΣΚΕΥΕΣ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ ΤΩΝ NAZI

ΑΠΟ ΑΕΡΟΠΟΡΙΚΕΣ ΕΠΙΔΡΟΜΕΣ

Οι Ναζί ήδη από το 1933 ξεκίνησαν να κατασκευάζουν την προστασία από αεροπορικές επιδρομές για το Βερολίνο. Στα κτίρια επί της Prinz Albrecht και της Wilhelmstrasse που χρησιμοποιούσαν η Γκεστάπο και τα SS ξεκίνησαν ασφαρίζοντας τα υπόγεια και κτίζοντας καταφύγια προστασίας από τις αεροπορικές επιδρομές. Στη διάρκεια του Β΄ Παγκοσμίου Πολέμου οικοδομήθηκε ένα επιπλέον συμπαγές καταφύγιο (μπούνκερ) πάνω από το έδαφος για τα Κύρια Γραφεία Ασφαλείας του Ράιχ. Τάφροι για προστασία από τις αεροπορικές επιδρομές ανασκάφτηκαν επίσης στο οικόπεδο. Σε μια εξ αυτών κρατούμενοι στο στρατόπεδο συγκέντρωσης Sachsenhausen σκοτώθηκαν στη διάρκεια των βομβαρδισμών την άνοιξη του 1944. Στη διάρκεια των ημερών οικοδόμησης το 1966, οι εργάτες απεκάλυψαν τη σκάλα εισόδου, ένα προθάλαμο με πόρτα στα καταφύγια προστασίας από τις αεροπορικές επιδρομές και 17μ από ένα διαχωριστικό χαντάκι αρχικά με στέγη από μπετόν. Το σημερινό μονοπάτι αναπτύσσεται παράλληλα στην τάφρο της προηγούμενης προστασίας από τις αεροπορικές επιδρομές.

1.12 ΥΠΟΣΤΕΓΟ ΦΑΓΗΤΟΥ ΤΩΝ SS

Στα 1942-43 μια επιπλέον καντίνα για τα μέλη του προσωπικού του Αρχηγού των SS του Ράϊχ κτίστηκε πίσω από το αρχηγείο της Γκεστάπο. Το υπόστεγο που κατασκευάστηκε από έγκλειστους του στρατοπέδου συγκέντρωσης Sachsenhausen ήταν τοποθετημένο ακριβώς μπροστά από την αυλή της φυλακής, σ' ένα από τα μονοπάτια που σχεδιάστηκαν από τον Lenné στους κήπους του Prince Albrecht. Το μονοπάτι τελείωνε σ' ένα τοίχο του κήπου στο οποίο η πόρτα που υπάρχει ακόμα προστέθηκε πιθανόν στην περίοδο των Ναζί.

Είναι ασαφές αν το ξύλινο υπόστεγο κάηκε ολοσχερώς στη διάρκεια του πολέμου ή κατεδαφίστηκε μετά. Ότι απέμεινε μετά το 1945 ήταν η καμινάδα και τα κελλάρια. Τα κελλάρια αποκαλύφθηκαν το 1987 στη διάρκεια της κατασκευής των αιθουσών εκθέσεων της Τοπογραφίας του Τρόμου.

Η ΤΟΠΟΘΕΣΙΑ ΤΗΣ ΜΝΗΜΗΣ «ΤΟΠΟΓΡΑΦΙΑ ΤΟΥ ΤΡΟΜΟΥ»

ΑΠΟ ΤΗΝ ΑΠΩΘΗΜΕΝΗ «ΤΟΠΟΘΕΣΙΑ ΤΩΝ ΔΡΑΣΤΩΝ» ΣΤΟ ΚΕΝΤΡΟ ΤΕΚΜΗΡΙΩΣΗΣ ΤΗΣ ΤΟΠΟΓΡΑΦΙΑΣ ΤΟΥ ΤΡΟΜΟΥ

Εμείς- όχι οι άλλοι- κατεδαφίσαμε την πέτρινη μαρτυρία της δικτατορίας των ναζί μετά το 1945. Ότι κι αν συνέβη δεν διαμαρτυρηθήκαμε περιέργως σοβαρά. Συνέβησαν στην πορεία γιατί επιθυμούσαμε να σβήσουμε αυτές τις μαρτυρίες από τη μνήμη, γιατί δεν αντέχαμε να τις βλέπουμε. Σήμερα λυπούμαστε για τη σχεδόν ολοκληρωτική εξαφάνιση των κελιών των θυμάτων, των χώρων βασανισμού και των γραφείων των δραστών. Η αρχιτεκτονική μαρτυρία χάθηκε και η ζωντανή μαρτυρία κάθε μέρας εξασθενεί.

Dr Franz Freiherr Hammerstein, επιζών των στρατοπέδων Μπούχενβαλς και Νταχάου.
Διευθυντής μέχρι το 1986 της Ευαγγελικής Ακαδημίας του Βερολίνου.

Η Ιστορική Τοποθεσία

Ανάμεσα στα 1933 και 1945 τα αρχηγεία των ναζιστικών SS και της κρατικής αστυνομίας συγκεντρώθηκαν σε μια μικρή έκταση : το Γραφείο της Κεντρικής Υπηρεσίας, το αρχηγείο των SS και από το 1939 και μετά το Κεντρικό Γραφείο Ασφαλείας του Ράϊχ κατέλαβαν το κτίριο γοήτρου στην Prinz Albrecht Strabe και Wilhelmstrabe, αλλά στην πορεία χρησιμοποίησαν επίσης γειτονικό διαμέρισμα και εμπορικά κτίρια. Από αυτή την τοποθεσία ελέγχονταν κεντρικά η καταδίωξη των πολιτικών αντιπάλων της δικτατορίας των ναζί και το σταμπάρισμα των προσώπων ως «ρατσιστικών εχθρών» στη Γερμανία και την κατεχόμενη Ευρώπη. Εδώ σχεδιάστηκε και οργανώθηκε η γενοκτονία των Εβραίων της Ευρώπης, των Σίντι και των Ρομά και η συστηματική καταδίωξη και δολοφονία άλλων ομάδων.

Εδώ ήταν η έδρα των ειδικών κινητών μονάδων της Αστυνομίας Ασφαλείας και της Υπηρεσίας Ασφαλείας, που έστελναν αναφορές των μαζικών εγκλημάτων για τα οποία έδιναν εντολές στην Πολωνία και τη Σοβιετική Ένωση.

Επίσης στην Prinz Albrecht Strasse 8 η Γκεστάπο εγκατέστησε ένα σπίτι «φυλακή» για εκείνους τους κρατούμενους που ανακρίνονταν, συχνά με βασανιστήρια στο κεντρικό αρχηγείο.

Οι Αρχές της «Τοπογραφίας του Τρόμου»

Μετά τον Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο, η ιστορία αυτού του τόπου σταδιακά ξεχάστηκε. Στα μέσα της δεκαετίας 1950 όλα τα κατάλοιπα των κτιρίων που είχαν καταστραφεί ή υποστεί σοβαρές βλάβες στον πόλεμο ανατινάχθηκαν. Καταστράφηκε επίσης το πρώην αρχηγείο της Γκεστάπο. Στις αρχές της δεκαετίας του 1960, όταν ο καθαρισμός των μπάζων είχε ολοκληρωθεί, έμοιαζε τα ίχνη της ιστορίας να έχουν σβηστεί άπαξ και δια παντός και το προηγούμενο αρχηγείο του ναζιστικού τρόμου να έχει μεταβληθεί σ' ένα ισοπεδωμένο χώρο. Η τοποθεσία που ήταν κάποτε σε άμεση γειτνίαση με το κυβερνητικό τετράγωνο, είχε χάσει την κεντρική της θέση, πράγμα που συνηγόρησε στη διαδικασία της λήθης. Τώρα βρίσκονταν στο όριο ανάμεσα στο Σοβιετικό Τομέα και τους Αμερικανικούς Τομείς. Η πολιτική διαίρεση της πόλης την έσπρωξε στην περιφέρεια του Δυτικού Βερολίνου, όπου από το 1961 και μετά περιορίστηκε επίσης βόρεια από το Τείχος του Βερολίνου. Τελικά, το γεγονός ότι η Prinz Albrecht Strasse είχε ήδη εξαφανιστεί από τους χάρτες της πόλης το 1951, όταν η περιοχή του Mitte στο Ανατολικό Βερολίνο μετονόμασε τον δρόμο προς τιμήν του αγωνιστή της κομμουνιστικής αντίστασης Käthe Niederkirchner, συνέβαλε επίσης στην απώλεια της ιστορίας της τοποθεσίας. Ο χώρος περιέπεσε σε αχρηστία, αν και υπήρξαν σχέδια χρήσεων γης, συμπεριλαμβανομένων μιας νέας αίθουσας φιλαρμονικής, ενός χώρου προσγείωσης ελικόπτερων, μιας επέκτασης της Kochstrabe στο Κρόϊτσμπέργκ κατά μήκος του οικοπέδου. Αντ' αυτών δημιουργήθηκε στο βόρειο άκρο ένα «Αυτοκινητοδρόμιο».

Η ιστορική τοποθεσία ανακαλύφθηκε ξανά στο τέλος της δεκαετίας 1970. Οι πρώτες ενδείξεις του παρελθόντος του χώρου εμφανίστηκαν στη διάρκεια της έρευνας για τη Διεθνή Έκθεση Κτιρίων (IBA). Ενώσεις διωχθέντων στο παρελθόν και οργανισμοί ανθρωπίνων δικαιωμάτων, όπως η Διεθνής Ένωση για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα, ανέδειξαν την ιστορική σημασία της τοποθεσίας.

Η αποκατάσταση του γειτονικού πρώην Μουσείου Βιομηχανικών Τεχνών και Χειροτεχνίας για να δημιουργηθεί ο χώρος της έκθεσης Martin-Gropius-Bau και η μεγάλη έκθεση της Πρωσικής Ιστορίας που το εγκαινίασε - «Η Πρωσία - Προσπάθεια για μια Ισορροπία» - προσέελκυσε επίσης την προσοχή στην τοποθεσία, με αρχή το 1989. Κατόπιν, όταν το κοινοβούλιο του Βερολίνου συζήτησε το μέλλον της τοποθεσίας για πρώτη φορά το 1982, η Γερουσία του Βερολίνου προκήρυξε ένα διεθνή διαγωνισμό με θέμα «Σχεδιασμός της τοποθεσίας του πρώην Prinz Albrecht Palais». Από τις 194 προτάσεις που υποβλήθηκαν η κριτική επιτροπή βράβευσε το σχέδιο των Βερολινέζων αρχιτεκτόνων τοπίου Jürgen Wenzel και Nikolaus Lang. Το δεύτερο βραβείο δόθηκε στον Ιταλό αρχιτέκτονα Giorgio Grassi. Το 1984, πάντως η Γερουσία αποφάσισε να μην πραγματοποιήσει το σχέδιο. Η γενική ιδέα διαμόρφωσης του συνόλου του διαγωνισμού είχε αποδειχθεί προβληματική και οι αντιπαραθέσεις γύρω από την πρόταση του βραβείου πυροδοτήθηκαν κυρίως γύρω από ερωτήματα αν μια καλλιτεχνική προσέγγιση της τοποθεσίας ήταν πράγματι ο σωστός τρόπος αντιμετώπισης. Στην περίοδο που ακολούθησε, διάφορες πρωτοβουλίες πολιτών, μερικές των οποίων δημιουργήθηκαν για τον συγκεκριμένο σκοπό, αλλά και θεσμοί όπως η Akademie der Künste, ανέλαβαν καμπάνια για τον χώρο και κάλεσαν για ένα μνημείο στα θύματα του Εθνικοσοσιαλισμού ή ένα κέντρο τεκμηρίωσης.

Επιπλέον, η Ένωση του Ενεργού Μουσείου και το Εργαστήριο Ιστορίας του Βερολίνου έδωσαν έμφαση, μέσω μιας συμβολικής ανασκαφής στο γήπεδο στα 1985, όπου τα ίχνη της ιστορίας είχαν αναμφίβολα χαθεί για πάντα. Το 1987, μια περιοδική έκθεση και μια σχεδιαστική ιδέα για όλο το οικόπεδο υλοποιήθηκε ως μέρος των εορτασμών για την επέτειο των 750 χρόνων του Βερολίνου. Ως τμήμα της κεντρικής ιστορικής έκθεσης «Berlin, Berlin» στο Martin-Gropius-Bau, η τεκμηρίωση «Τοπογραφία του Τρόμου : Γκεστάπο, SS και Reichssicherheits' - hautamt στο «Γήπεδο Prinz

Albrecht”, υπό την κατεύθυνση του ιστορικού Reinhard Rürup, παρουσιάστηκε σε μια αίθουσα εκθέσεων από τον αρχιτέκτονα Jürg Steiner (Βερολίνο), η οποία κατασκευάστηκε πάνω στα ερείπια από τις αποθήκες μιας προηγούμενης αποθήκης κουζίνας των SS που είχε ανακαλυφθεί τυχαία στη διάρκεια οικοδομικών εργασιών.

Την ίδια εποχή είχε γίνει έρευνα στο γήπεδο με τα ανασκαφέντα κατάλοιπα των πολυάριθμων κτιρίων και ιχνών της μεταπολεμικής περιόδου. Ανοιχτό τώρα στο κοινό, το γήπεδο εξοπλίστηκε με πληροφοριακά ταμπλό που παρουσίαζαν την τοποθεσία. Τα κατάλοιπα των θεμελίων των πέντε κελιών από το προηγούμενο «σπίτι - φυλακή» της Γκεστάπο αποκαλύφθηκαν επίσης γυμνά. Στεγάστηκαν με σύγχρονη κάλυψη και χαρακτηρίστηκαν ως ιστορικό μνημείο ένα χρόνο αργότερα. Προστατεύτηκαν από ένα στρώμα άμμου. Λόγω της μεγάλης επιτυχίας της, η “Προσωρινή Τοπογραφία του Τρόμου” επεκτάθηκε για ένα ακόμα έτος μέχρι το τέλος του 1987 και τελικά για μια απροσδιόριστη περίοδο. Οι ζωντανές συζητήσεις για το τι θα κάνουμε με την “τοποθεσία της Γκεστάπο” συνεχίστηκαν και την περίοδο της πτώσης του Τείχους του Βερολίνου - τώρα στα συμφραζόμενα της νέας πολιτικής για τη μνήμη της πρωτεύουσας της Γερμανίας.

*Η τεκμηρίωση
της Τοπογραφίας του Τρόμου (1989)*

Η τοπογραφία του Ιδρύματος του Τρόμου

Το Φεβρουάριο του 1989 η Γερουσία του Βερολίνου όρισε μια επιτροπή ειδικών υπό την προεδρία του καθηγητή Reinhard Rürup, διευθυντή της «Τοπογραφίας του Τρόμου», για να επεξεργαστεί την ιδέα ενός μακροπρόθεσμου σχεδιασμού και χρήσης της τοποθεσίας που ήταν γνωστή από το άνοιγμα της έκθεσης για το “Γήπεδο Prinz Albrecht”. Στην τελική της αναφορά τον Μάρτιο του 1990, στην οποία έλαβε υπ’ όψιν τη νέα τοποθεσία μετά την πτώση του Τείχους, τον Νοέμβριο του 1989, η επιτροπή έδωσε έμφαση στην εθνική και διεθνή σημασία του ιστορικού τόπου και συνέστησε την ίδρυση ενός κέντρου τεκμηρίωσης και επίσκεψης. Η ιστορική τοποθεσία θα παρέμενε σε μεγάλο μέρος όπως ήταν με έκθεση των καταλοίπων των κτιρίων και των ιχνών της μεσοπολεμικής περιόδου και την προσθήκη, ενός μόνιμου χώρου ενημέρωσης. Αυτές οι συστάσεις ελήφθησαν υπ’ όψιν ως βάση των μελλοντικών πολιτικών αποφάσεων από το Συμβούλιο των Αντιπροσώπων του Βερολίνου και τη Γερουσία και, επίσης, από τη Γερμανική Ομοσπονδιακή Κυβέρνηση. Υπήρξε πολυήμερη συζήτηση με το κοινό του Βερολίνου, διεθνείς ειδικούς και οργανώσεις αυτών που υπέστησαν τον ναζιστικό τρόπο.

Το 1992 η «Τοπογραφία του Τρόμου» έγινε ένα ίδρυμα υπό δημόσιο έλεγχο. Τον ίδιο χρόνο το κρατίδιο του Βερολίνου κάλεσε 12 συμμετέχοντες να υποβάλλουν σχέδια σε ένα αρχιτεκτονικό διαγωνισμό για το νέο κέντρο τεκμηρίωσης. Το 1993 ο νικητής του πρώτου βραβείου, Ελβετός αρχιτέκτονας Peter Zumthor, κλήθηκε να υλοποιήσει το σχέδιο. 11 χρόνια μετά το διαγωνισμό, πάντως, τον Μάιο του 2004, το κρατίδιο του Βερολίνου και η Γερμανική Ομοσπονδιακή Κυβέρνηση, ως σπόνσορες από κοινού του Ιδρύματος της Τοπογραφίας του Τρόμου, αποφάσισαν να μην ολοκληρώσουν το κτιριακό πρόγραμμα, που είχε αρχίσει το 1997 και είχε σταματήσει το 1999 εξαιτίας τεχνικών προβλημάτων στη διαχείριση της κατασκευής και του κινδύνου υπέρβασης του κόστους, που συνέχιζε να μην έχει υπολογιστεί. Προκήρυξαν ένα νέο αρχιτεκτονικό διαγωνισμό.

Λίγες εβδομάδες πριν ο καθηγητής Reinhard Rürup είχε διαμαρτυρηθεί για τη συνεχιζόμενη κρίση στην κατασκευή του έργου.

Σύμφωνα με τον χαρακτήρα της «Η Τοπογραφία του Τρόμου» είναι ένα ανεξάρτητο ίδρυμα από το 1995 με σκοπό να συγκεντρώνει πληροφορία για το ναζιστικό καθεστώς και τα εγκλήματα του και να ενθαρρύνει τους ανθρώπους να αντιμετωπίσουν αυτή την ιστορία συμπεριλαμβανομένων αυτών που επακολούθησαν. Επιπροσθέτως, το ίδρυμα έχει την ευθύνη να λειτουργεί συμβουλευτικά για το κράτος του Βερολίνου όταν εγείρονται σχετικά θέματα.

Από την ίδρυσή του το Ίδρυμα έχει ενεργήσει σε διάφορους τομείς. Περιλαμβάνονται η υποδοχή 500.000 επισκεπτών ετησίως της μόνιμης έκθεσής “Τοπογραφία του Τρόμου”, που λειτουργεί υπαίθρια από το 1997 στις ανασκαφές κατά μήκος της Niederkirchnerstrabe, παρουσιάζοντας πολυάριθμες μεγάλες ειδικές εκθέσεις πάνω στην ιστορία της εποχής των ναζί στη Γερμανία και στο εξωτερικό, αναπτύσσοντας συλλογές και μια ειδική βιβλιοθήκη ανοιχτή στο κοινό, οργανώνοντας εθνικά και διεθνή συνέδρια, ταξίδια μελέτης, σεμινάρια και δημόσιες διαλέξεις και συζητήσεις με ειδικούς από τη Γερμανία και το εξωτερικό, συντονίζοντας τις δραστηριότητες των γερμανικών τόπων μνήμης με αυξανόμενα διεθνή δίκτυα και εκτενές συμβουλευτικές δραστηριότητες μέσα στο Βερολίνο και τη Γερμανική πολιτική. Το ίδρυμα έχει επίσης διαμορφώσει διάφορους τόπους μνήμης μέσα στο Βερολίνο με τη μορφή της επιτόπιας τεκμηρίωσης και από το 2005 είναι, επίσης, υπεύθυνο για το Κέντρο Τεκμηρίωσης πάνω στη Ναζιστική Καταναγκαστική Εργασία στο Βερολίνο-Schöneweide. Το ίδρυμα υλοποιεί πολλούς ευρύτερους στόχους πέραν του έργου του στην ιστορική τοποθεσία.

Η ιδέα χρήσης για το Κέντρο Τεκμηρίωσης της Τοπογραφίας του Τρόμου Νέο Κτίριο και Ιστορική Τοποθεσία

Ο τρίτος αρχιτεκτονικός διαγωνισμός για την τοποθεσία προχώρησε μετά από μια περίοδο έντονης προετοιμασίας. Ένα δημόσιο συμπόσιο και δύο συναντήσεις ειδικών που έγιναν καλοκαίρι και φθινόπωρο του 2004 προσέφεραν την ευκαιρία ανανέωσης του στοχασμού πάνω στο σχέδιο της «Τοπογραφίας του Τρόμου» και τελικά διαμόρφωσης συγκεκριμένου προγράμματος για τον αρχιτεκτονικό διαγωνισμό κάτω υπό την καθοδήγηση του διευθυντή διαχείρισης του Ιδρύματος Καθηγητή Andreas Nachama. Οι κατευθυντήριες γραμμές της επιτροπής ειδικών του 1990 παρέμειναν η βάση για την επικαιροποιημένη ιδέα που αποτυπώνεται στα ακόλουθα κεντρικά σημεία :

Μια τοποθεσία όχι μόνο για τη Γερμανική αλλά για όλη την Ευρωπαϊκή Ιστορία

Σημείο αφετηρίας για όλες τις σκέψεις της Ευρώπης παραμένει η γνώση ότι το κυβερνητικό τετράγωνο του “κράτους των SS” - με το αρχηγείο των SS, τη Γκεστάπο και τα Κεντρικά Γραφεία Ασφαλείας του Ράϊχ- υπήρξε μια μοναδική τοποθεσία στην ιστορία του ναζιστικού καθεστώτος και των εγκλημάτων του. Αφότου η πολιτική της καταπίεσης, των διώξεων και της εξολόθρευσης, που είχε εδώ το κέντρο της, επεκτάθηκε σε όλες τις Ευρωπαϊκές χώρες υπό ναζιστική κατοχή, είναι μια τοποθεσία που αφορά όχι μόνο τη Γερμανική αλλά και την Ευρωπαϊκή ιστορία και από κάποιες απόψεις ακόμα και την παγκόσμια. Αυτό σημαίνει ότι οι αποφάσεις που ελήφθησαν για την τοποθεσία και τη μελλοντική της λειτουργία πρέπει επίσης να καλύπτουν διεθνείς προδιαγραφές και προσδοκίες.

“Τοποθεσία των Δραστών”

Τοποθεσία Στοχασμού ή Τοποθεσία Γνώσης

«Αν και μια “τοποθεσία των δραστών” δεν μπορεί να αγνοεί τη μνήμη των θυμάτων, η εστίαση πρέπει σαφώς να αντιμετωπίζει τις πολιτικές και κοινωνικές συνθήκες υπό τις οποίες κατέστησαν δυνατά τα εγκλήματα και τους ανθρώπους που τα συνέλαβαν, τα οργάνωσαν και τα εκτέλεσαν». Έτσι η προσέγγιση αυτής της τοποθεσίας δεν πρέπει να ακολουθήσει τους υπάρχοντες τόπους μνήμης στρατοπέδων συγκέντρωσης και εξολόθρευσης, περισσότερο πρέπει να είναι μια “τοποθεσία στοχασμού” ή μια “τοποθεσία γνώσης”. Πρέπει να είναι ένας τόπος που μας εμπνέει να σκεφτούμε πάνω στη δικτατορία, τον ρατσισμό και το απάνθρωπο, πράγμα που δεν μειώνει την ανεξιχνίαστη

φύση των ναζιστικών εγκλημάτων, συμπεριλαμβανομένης της γενοκτονίας, αλλά καθιστά δυνατή την εκπαίδευση γι' αυτά. Δεν υπάρχουν μοντέλα για το θέμα ακόμα και διεθνή. Γι' αυτό το λόγο θα χρειαστούμε να φωτίσουμε νέα μονοπάτια για να πράξουμε δίκαια σ' αυτή την πρόκληση.

Ένα “ανοιχτό τραύμα” στην πόλη και τη Γερμανική ιστορία

Η επιτροπή των ειδικών εμπιστεύεται ως βάση στην εκφραστικότητα της ίδιας της ιστορικής τοποθεσίας. Στη σημερινή του κατάσταση - η “ερήμωση” του και τα κατάλοιπα των κτιρίων που αποκαλύφθηκαν με τις ανασκαφές - το γήπεδο προσφέρει μια ασυνήθιστη δυνατότητα «να οδηγήσουμε τους ανθρώπους να αντιμετωπίσουν με την ιστορία του Ναζιστικού συστήματος». «Το γήπεδο γίνεται αντιληπτό σαν μια «ρήξη» με το οικείο - ένα «ανοιχτό τραύμα» την πόλη όπως και στη Γερμανική ιστορία». Με τα ίχνη του της πολεμικής και μεταπολεμικής ιστορίας, ο αντίκτυπος του γηπέδου ως συνόλου είναι ενοχλητικός (αταίριαστος). Γι' αυτό τον λόγο η επιτροπή αντιτίθεται με έμφαση σε κάθε είδους καλλιτεχνική αντιμετώπιση του γηπέδου. «κάθε τι παρείσακτο (αδιάκριτο) που θα μπορούσε να αλλάξει τη συνολική εντύπωση πρέπει να αποφευχθεί ιδιαίτερα πρέπει να τεθούν πολύ αυστηροί όροι σε κάθε σχέδιο δόμησης».

Η ιδέα του Ιδρύματος για τη νέα χρήση συγκέντρωσε αυτές τις απαιτήσεις και τις τόνισε περαιτέρω - πολύ περισσότερο όταν μια αρχαιολογική ανασκαφή η οποία άρχισε το 1996 για την προετοιμασία της κατασκευής έφερε στο φως επιπλέον υλικά ίχνη, συμπεριλαμβανομένων καταλοίπων του τοίχου της αυλής της φυλακής του πρώην “σπιτιού - φυλακή” της Γκεστάπο. Η πρόσκληση υποβολής προτάσεων του διαγωνισμού υιοθέτησε τελικά τις ακόλουθες θέσεις του Ιδρύματος για το οικόπεδο και το νέο κτίριο :

Η τοποθεσία ως «πρωταρχικό αντικείμενο»

«Το γήπεδο είναι σημαντικό συνθετικό στοιχείο και το “πρωταρχικό αντικείμενο” στην τεκμηρίωση της “Τοπογραφίας του Τρόμου”. Ως ιστορική τοποθεσία στο κέντρο του Βερολίνου, θα έπρεπε ν' ανοίξει εξ ολοκλήρου στο κοινό και να είναι προσβάσιμη με ιστορικό σχολιασμό στη βάση ενός συστήματος πληροφορίας (κυκλική περιήγηση στο χώρο με 15 σταθμούς). Η διασφάλιση των υλικών ιχνών είναι επίσης πρωταρχικής σημασίας. Μπορούμε να απαλλαγούμε από ένα συνολικό καλλιτεχνικό σχέδιο. Ο αυστηρός χαρακτήρας του γηπέδου θα πρέπει να διατηρηθεί, με προσανατολισμό στο σχέδιο του 1987».

«“Δίδοντας φωνή” στην ιστορική τοποθεσία και τα ίχνη της»

«Το νέο κτίριο θα πρέπει να είναι ελκυστικό για το ευρύ κοινό ως κέντρο τεκμηρίωσης και πληροφορίας, έρευνας, διδασκαλίας και γνώσης και να συμβάλει στο “να δοθεί φωνή” στην ιστορική τοποθεσία και τα ίχνη της. Το πρόγραμμα της έκθεσης, η ειδική βιβλιοθήκη, το αρχείο/συλλογές με μια σειρά από βασικά δεδομένα καθώς και δημόσια γεγονότα, σεμινάρια και εκπαιδευτικά προγράμματα θα προσφέρουν στους επισκέπτες - από το ενδιαφερόμενο γενικό κοινό και τις ομάδες των νέων ανθρώπων μέχρι ένα εξειδικευμένο κοινό με ιδιαίτερα ενδιαφέροντα - μια ευρεία κλίμακα ευκαιριών για πληροφόρηση και συζήτηση και σε βάθος ενασχόληση πάνω στις αιτίες και τις δομές της ναζιστικής δικτατορίας και των συνεπειών της για το παρελθόν και το παρόν».

Ποικιλία σχέσεων ανάμεσα στο μέσα και το έξω»

«Το νέο κτίριο θα πρέπει να γίνει αντιληπτό ως μέρος του γηπέδου: δεν πρέπει να αποκοπεί από το περιβάλλον του αλλά περισσότερο να δημιουργήσει ένα ζωντανό πάρε-δώσε ανάμεσα στο γήπεδο, τις ανασκαφές και την πληροφορία για τα γεγονότα και να προσκαλέσει τους επισκέπτες να επωφεληθούν από αυτά που η Τοπογραφία του Τρόμου έχει να δώσει. Ιδιαίτερα στην έκθεση και τις περιοχές της βιβλιοθήκης, το κτίριο θα πρέπει να έχει διαφάνεια και να επιτρέπει ποικίλες σχέσεις ανάμεσα στο μέσα και το έξω, οπτικές συνδέσεις και ανταποκρίσεις. Να αποφύγουμε μεγάλες σχεδιαστικές χειρονομίες αστικού χώρου, προφανείς συμβολισμούς και κάθε εξεζητημένο χαρακτήρα μουσείου. Οι κατασκευές δεν πρέπει ούτε να την επαναδιαμορφώνουν ούτε να κυριαρχούν στην τοποθεσία».

Ο Διαγωνισμός για την Υλοποίηση της “Τοπογραφίας του Τρόμου”

Τον Απρίλιο του 2005 η Γερμανική Ομοσπονδιακή Κυβέρνηση κάλεσε σε συμμετοχές στο διαγωνισμό σχεδίων για την “Τοπογραφία του Τρόμου” με εκπνεφρασμένο τον στόχο της ανάπτυξης μιας συνολικής ιδέας για το γήπεδο και ενός νέου κέντρου τεκμηρίωσης, που θα μπορούσε να δικαιώσει την εθνική και διεθνή σημασία της τοποθεσίας στην καρδιά της πρωτεύουσας, χωρίς ταυτόχρονα να προσδίδει δόξα σ’ αυτή την “τοποθεσία των δραστών”. Έτσι το αντικείμενο του διαγωνισμού ενσωμάτωσε τόσο μια ιδέα για το σχέδιο του γηπέδου με όλα τα υλικά του ίχνη όσο και ένα ουδέτερο εκθεσιακό κτίριο με συνοδές ερευνητικές και εκπαιδευτικές λειτουργίες.

.....
Ως το τρίτο από τα μεγάλα προγράμματα μνήμης στο κεντρικό Βερολίνο η “Τοπογραφία του Τρόμου”, διαφορετική από το κοντινό Μουσείο των Εβραίων του Βερολίνου ή το Μνημείο για τους Δολοφονημένους Εβραίους της Ευρώπης, είναι μια “ιστορική τοποθεσία” που αναφέρεται πρωτίστως ως τόπος επιστημονικής και εκπαιδευτικής εργασίας και πληροφορίας, όχι ως τόπος μνήμης. Εν τέλει έλαβαν μέρος στο διεθνή διαγωνισμό, ο οποίος διεξήχθη ανώνυμα και σε δύο στάδια, 309 ομάδες.

Τον Ιανουάριο του 2006, η κριτική επιτροπή επέλεξε την πρόταση της Ursula Wilms (Heinle, Wischer und Partner, Berlin) και τον αρχιτέκτονα τοπίου καθηγητή Heinz W. Hallmann (Aachen) μεταξύ 23 συμμετεχόντων στη δεύτερη φάση του διαγωνισμού. Η κριτική επιτροπή βρήκε ότι το σχέδιο είχε τα προσόντα ως «μια πολύ ενδιαφέρουσα και κατάλληλη πρόταση για τη λύση ενός δύσκολου προβλήματος» και σημείωσε : «Το κέντρο Τεκμηρίωσης υψώνεται σαν ένας σταθερός κύβος σε στενή εγγύτητα με το Martin-Gropius Haus. Κάνει αναφορά στο πρόσφατο σχέδιο του εδάφους, αλλά είναι πολύ πιο επιφυλακτικό ως προς το ύψος και την εξωτερική εμφάνιση. Μολαταύτα, έχει μια σίγουρη αυτονομία και ταυτότητα. Η αποσύνδεση του κτιρίου από το έδαφος δημιουργεί μια εντύπωση φωτεινότητας. Το σχέδιο παρεμβαίνει λίγο στο περιβάλλον τοπίο, πράγμα εξαιρετικά θετικό.

Η ιδέα του εξωτερικού χώρου ερμηνεύει την τοποθεσία σωστά, η έκθεση για τα κελιά και τα κατάλοιπα του “κελαριού της κουζίνας” έχουν την κατάλληλη έμφαση και ολοκληρώνονται στο δίκτυο των μονοπατιών»

Η Νέα τοπογραφία του Κέντρου Τεκμηρίωσης του Τρόμου

Η κατασκευή τα νέας Τοπογραφίας του Τρόμου ξεκίνησε τυπικά στις 2 Νοεμβρίου 2007 με μια συνέντευξη τύπου και συμμετοχή υψηλόβαθμων αντιπροσώπων του εντεταλμένου για τον πολιτισμό και τα ΜΜΕ της Ομοσπονδιακής Κυβέρνησης, του Εκπροσώπου του Ομοσπονδιακού Υπουργείου - Μεταφορών Κατασκευών και Πολεοδομικών Υποθέσεων, όπως και του Δημάρχου του Βερολίνου.

Η τελετή ολοκληρώθηκε στις 11 Μαΐου 2009.

«Με την τελετή για την ολοκλήρωση του εκθεσιακού κτιρίου της “Τοπογραφίας του Τρόμου” μετά από τόσα χρόνια σχεδίων και κατασκευής, έχει ολοκληρωθεί ένα κρίσιμο βήμα σ’ ένα σχέδιο μεγάλης σημασίας για το Γερμανικό τοπίο μνήμης».

Η ιστορική τοποθεσία ως “το πρωταρχικό αντικείμενο”

Ένα κεντρικό χαρακτηριστικό του σχεδίου είναι η οπτική αλληλεξάρτηση ανάμεσα σε διάφορα υλικά ίχνη στο γήπεδο. Με το νέο διαμορφωμένο επίπεδο εδάφους από σπασμένη γκρι φυσική πέτρα, ο ανοιχτός χώρος του γηπέδου αφήνει ελεύθερα μόνο τα εκτεθειμένα κατάλοιπα των κτιρίων, την αίθουσα έκθεσης - που υψώνεται με χαμηλό ύψος πάνω από το έδαφος- και το σύστημα

μονοπατιών και συνεχίζει μέσω ενός άλσους από χαρουπιές σε ένα γραμμικό μονοπάτι κατά μήκος προηγούμενων κατασκευών στις Wilhelm και Anhalter Strabe.

Το σχέδιο ολοκληρώνει επίσης το προηγούμενως απροσπέλαστο, εν μέρει διατηρημένο πεζοδρόμιο της προηγούμενης Prinz-Albrecht Strabe στο Τείχος του Βερολίνου. Επιτρέπει στους επισκέπτες να αποκομίσουν μια εντύπωση του αρχικού αστικού σχεδίου από την πλευρά του δρόμου, συμπεριλαμβανομένων των καταλοίπων της κύριας εισόδου στο πρώην αρχηγείο της Γκεστάπο. Η νέα γυάλινη οροφή του διευρυμένου χαντακιού της ευθείας κατά μήκος των εκσκαφών της NiederKircher Strabe θα προσδώσει μεγαλύτερη διαφάνεια και καλύτερη προσβασιμότητα, ιδιαίτερα στην κεντρική περιοχή της “Τοπογραφίας του Τρόμου”. Το σχέδιο μνήμης του “σπιτιού - φυλακή” με τα κατάλοιπα θεμελίων της προηγούμενης φυλακής του αρχηγείου της Γκεστάπο που προστατεύονται ακόμα από ένα στρώμα άμμου και σημαίνονται με στρώμα από χαλίκια με μια επιγραφή σε μεταλλικό πλαίσιο, είναι συγκρατημένο. Μέσα στο σύνολο των ιστορικών ιχνών που περιβάλλουν το μνημείο, αυτή η τοποθεσία μνήμης αντιπαρατίθεται με τα ακόμα ορατά κατάλοιπα του τοίχους της αυλής της φυλακής και τα εκτεθειμένα κελάρια της πρώην κουζίνας των SS, που αρχικά τοποθετήθηκε έξω από τα όρια του οικοπέδου του αρχηγείου της Γκεστάπο από την πλευρά των κήπων στην Prinz-Albrecht.

Ποικιλία σχέσεων ανάμεσα στο μέσα και το έξω

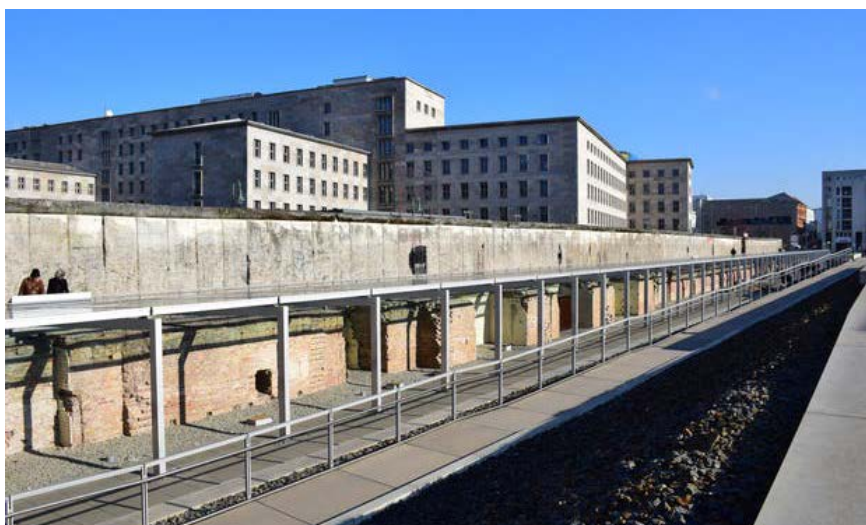
Η τοποθεσία της “Τοπογραφίας του Τρόμου” είναι ορατή από όλες τις κατευθύνσεις από το εσωτερικό του κτιρίου με τη λεπτή μεταλλική του πρόσοψη. Ιδιαίτερα χαρακτηριστική είναι η θέα από το φουαγιέ, με τα μεγάλης κλίμακας γυάλινα στοιχεία προς το βορρά, όπου μπορεί κανείς να δει τα εκτεθειμένα κατάλοιπα των τοίχων από τα κελάρια, το Μνημείο του Τείχους του Βερολίνου - απτό σύμβολο της διαρκούς επίδρασης της ναζιστικής Ιστορίας - και των επιβλητικών διαστάσεων κτιρίου του Υπουργείου Αεροπορίας του Ράϊχ στην απέναντι πλευρά του δρόμου. Από το χώρο της έκθεσης βλέπει κανείς ανατολικά κατά μήκος μιας “σχισμής” και της γυμνής επιφάνειας του γηπέδου σε μια νέα φύτευση δένδρων κατά μήκος των κτιριακών ιχνών στη Wilhelmstrabe. Νότια ανοίγεται η θέα σε ένα άλσος με χαρουπιές- ένα πράσινο χώρο που αντιτίθεται στην αφαιρετικότητα του υπόλοιπου γηπέδου. Μόνο το ισόγειο της βιβλιοθήκης στρέφεται εσωτερικά, οι χώροι του οργανώνονται γύρω από ένα αίθριο με μια μικρή λίμνη «Δίδοντας φωνή» στην ιστορική τοποθεσία και τα ίχνη του ένα ιστορικός και πολιτικός τόπος γνώσης.

Μετά από χρόνια μεταβαλλόμενων διαμορφώσεων η νέα έκθεση και το κέντρο τεκμηρίωσης προσφέρουν στο Ίδρυμα χώρο για ποικίλες δράσεις στο γήπεδο και το κτίριο. Οι κεντρικές περιοχές για τους επισκέπτες στο νέο κτίριο περιλαμβάνουν ποικίλους εκθεσιακούς χώρους, δωμάτια για μια ευρεία κλίμακα γεγονότων και εκπαιδευτικών προγραμμάτων και μια βιβλιοθήκη αναφοράς ανοιχτή στο κοινό, που περιλαμβάνει 27.000 τόμους πάνω στην ιστορία της εποχής των Ναζί. Το κτίριο στεγάζει, επίσης, τα αρχεία του Ιδρύματος της Τοπογραφίας του Τρόμου, χώρους για συλλογές και γραφειακούς.

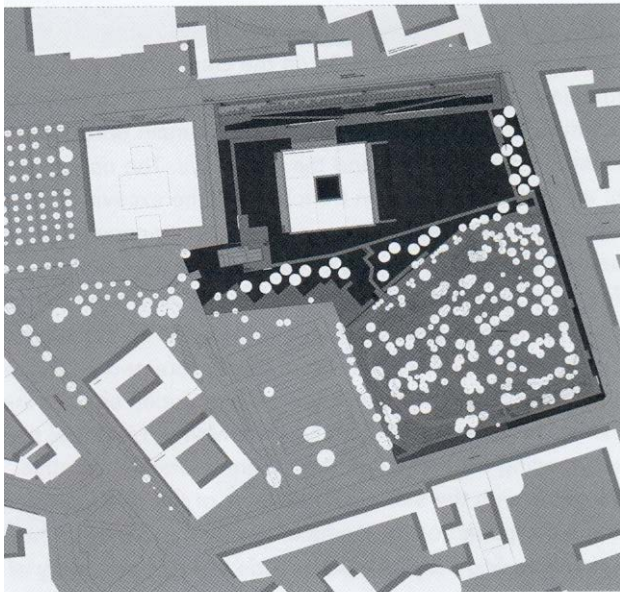
Περαιτέρω το ίδρυμα θα δώσει έμφαση στην παρουσίαση εκθέσεων μέσα από την εργασία στο νέο κτίριο τεκμηρίωσης. Οι νεοδημιουργημένες περιοχές για τις μόνιμες εκθέσεις συνδέονται στενά με επιπρόσθετο χώρο στο κτίριο για εναλλασσόμενες και ειδικές εκθέσεις που θα επιτρέψουν την περαιτέρω εμβάθυνση και θα λειτουργήσουν συμπληρωματικά στη μόνιμη έκθεση.

Το νέο κτίριο εκθέσεων και τεκμηρίωσης, όπως και η επανασχεδιασμένη ιστορική τοποθεσία άνοιξαν στις 8 Μαΐου 2010, στα 65 χρόνια από το τέλος του Β΄ Παγκοσμίου Πολέμου. Η Τοπογραφία του Τρόμου επιτρέπει μια κριτική αναμέτρηση με τα εγκλήματα των ναζί και τις πολιτικές και κοινωνικές τους προϋποθέσεις στην “τοποθεσία των δραστών”. Το Κέντρο Τεκμηρίωσης, αντιληπτό ως μια τοποθεσία μνήμης και προειδοποίησης, ενσωματώνει ταυτόχρονα τη μνημόνευση των θεμάτων του ναζιστικού συστήματος. Με εκτεταμένες προσφορές σε εκθέσεις και γεγονότα ως χώρος φιλοξενίας και άλλων θεσμών ιστορικής και πολιτικής εκπαίδευσης, το Κέντρο Τεκμηρίωσης της Τοπογραφίας του Τρόμου είναι ένας τόπος γνώσης και ένα φόρουμ διαλόγου. Ως τέτοιο, αποτελεί τελικά ένα μέρος του δικτύου της πρωτεύουσας του Βερολίνου και της εθνικής και διεθνούς τοπογραφίας της μνήμης. Βασισμένο πάνω σε μια εργασία μνήμης

αποσκοπεί να προάγει μια καλύτερη κατανόηση των ανθρώπινων και πολιτικών δικαιωμάτων, των κανόνων δικαίου, της δημοκρατίας και της ανοχής για το παρόν με το βλέμμα στραμμένο στο μέλλον.

Κέντρο Τεκμηρίωσης

ΜΝΗΜΕΙΟ ΓΙΑ ΤΟΥΣ ΓΕΡΜΑΝΟΥΣ ΤΩΝ ΔΙΕΘΝΩΝ ΤΑΞΙΑΡΧΙΩΝ ΠΟΥ ΠΟΛΕΜΗΣΑΝ ΣΤΟΝ ΙΣΠΑΝΙΚΟ ΕΜΦΥΛΙΟ, 1936-1939

Το 1968 κατασκευάστηκε στο Volkspark Friedrichshain μνημείο για τους 2000-3000 Γερμανούς που πολέμησαν ως μέλη των Διεθνών Ταξιαρχιών στον Ισπανικό εμφύλιο (1936-1939) ενάντια στο Φρανκισμό και τον φασισμό. Σχεδιάστηκε από τον καθηγητή Fritz Cremer και τον Siegfried Kreep, 1966-1968.

Πηγές: Wikipedia, Internet

ΠΑΡΚΟ ΚΑΙ ΜΝΗΜΕΙΟ ERNST-THÄLMANN ΣΤΟ ΚΕΝΤΡΟ ΤΗΣ ΠΕΡΙΟΧΗΣ PRENZLAUER BERG

Το πάρκο που πρωτοδημιουργήθηκε το 1874, ανακαινίστηκε αργότερα και εγκαινιάστηκε στην τελική του μορφή το 1986 πήρε το όνομα του κομμουνιστή ηγέτη Ernst Thälmann που ίδρυσε την Antifaschistische Aktion το 1932. Συνελήφθη από τη Γκεστάπο το 1933 και κρατήθηκε φυλακισμένος σε απομόνωση για 11 χρόνια. Μεταφέρθηκε στο στρατόπεδο του Μπούχενβαλντ όπου με εντολή του Χίτλερ εκτελέστηκε το 1944. Το άγαλμα σχεδιάστηκε από τον γλύπτη Lev Kerbel μεταξύ 1981 και 1986 και έχει ύψος 14 μέτρα.

*Μνημείο του Ernst
Thälmann για την
εκτέλεσή του στο
Μπούχενβαλντ*

Πηγές: Wikipedia, Explorer - Οδηγοί του Κόσμου, ΒΕΡΟΛΙΝΟ

ΜΝΗΜΕΙΟ ΤΩΝ ΔΟΛΟΦΟΝΗΘΕΝΤΩΝ ΕΒΡΑΙΩΝ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΗΣ «ΑΝΤΙΟ ΓΙΑ ΠΑΝΤΑ»

Τον Ιούνιο του 2002 η τοποθεσία για το μνημείο ήταν ακόμα μια αμμώδης έρημος. Το μνημείο παραδόθηκε το καλοκαίρι του 2005. Ο φωτογράφος Klaus Frahm αφιέρωσε 3 χρόνια, παρακολουθώντας με τον φακό της μηχανής του τον μετασχηματισμό του χώρου, καταγράφοντας κάθε βήμα των εργασιών μέχρι την ολοκλήρωση του σχεδίου. Πολλές από τις φωτογραφίες που συμπληρώνουν το κείμενο είναι δικές του.

Της τελικής επιλογής του σχεδίου για τον χώρο προηγήθηκαν διάφορες προσεγγίσεις και ανάλογες συζητήσεις. 528 καλλιτέχνες, αρχιτέκτονες και σχεδιαστές πήραν

μέρος στον πρώτο ανοιχτό διαγωνισμό. Το πρώτο βραβείο - μια πλάκα μπετόν 100X100μ. που κλίνει ελαφρά προς την ανατολή με τα ονόματα των νεκρών θυμάτων - δόθηκε στην ομάδα γύρω από την γλύπτρια Christine Jacob Marks. Δεν υλοποιήθηκε.

Σε ένα δεύτερο διαγωνισμό ιδεών το 1998 προκρίθηκε το σχέδιο του αρχιτέκτονα Peter Eisenmann και του γλύπτη Richard Serra (του οποίου απεσύρθη το όνομα από τη υλοποίηση του σχεδίου πιθανόν λόγω παρεμβάσεων στο έργο που δεν ενέκρινε). Οι δύο βραβευθέντες πρότειναν ένα τεράστιο ανοιχτό γλυπτό κατασκευασμένο από 4500 μπλοκς από πέτρα για το χώρο περικλείοντας σχεδόν 20.000 τμ στους πρώην υπουργικούς κήπους. Ο όρος το “πεδίο από στήλες” δημιουργήθηκε για να περιγράψει την κατασκευή ανάμεσα σε Tiergarten δυτικά, το ξενοδοχείο Adlon και την Αμερικάνικη Πρεσβεία βόρεια και πολλές ιεραποστολές νότια.

Για να ακριβολογούμε οι 2711 “στήλες” δεν είναι ψηλοί κίονες αλλά γκρίζες πλάκες από μπετόν , κάθε μια πλάτους 95 εκ., διαφορετικού ύψους με μεγαλύτερο τα 2,5μ., που κλιμακώνονται ελαφρά σε σχέση η μία με την άλλη. Τοποθετούνται σε μακριές σειρές, που ενίοτε διακόπτονται από χάσματα και λίγα νέα δένδρα. Στενά μονοπάτια δημιουργούνται ανάμεσα στις στήλες, 54 από βορρά προς νότο και 87 από ανατολή προς δύση.

Το έδαφος κάτω από το μνημείο κυματίζει ελαφρά, τα μπλόκς από μπετόν αντιπαραβάλλονται αυξανόμενα σε ύψος από τις άκρες προς το κέντρο, κάνοντας την τοποθεσία να μοιάζει σαν να κινείται, σχεδόν αναβλύζοντας σε κύματα.

στη διάρκεια
της κατασκευής

*“Κέντρο Πληροφόρησης”
υπόγεια έκθεση στη βορειοανατολική πλευρά του κτιρίου*

Με δεδομένη τη μοναδική φύση του εγκλήματος, αναζήτησαν ένα νέο τόπο μνημείου, θέλοντας το μνημείο αυτό να εκπληρώσει πολλούς ρόλους. Αποσκοπούσε να είναι ένα κοιμητήριο για όλα εκείνα τα ανώνυμα θύματα των οποίων ο τάφος βρίσκεται στον αέρα πάνω από τους θαλάμους των αερίων και επίσης μια συλλογική παραδοχή ενοχής. Άλλοι ήθελαν ένα “παραπαίον μπλοκ” στην καθημερινή Γερμανική ζωή ή μια προειδοποιητική κραυγή “Ποτέ ξανά!” που δεν έπρεπε να αγνοηθεί. Ίσως το μεγαλύτερο επίτευγμα του Eisenmann βρίσκεται στο ότι επινόησε ένα σχέδιο ευέλικτο πνευματικά που ανταποκρίνεται σε όλες αυτές τις απαιτήσεις αλλά ταυτόχρονα υποσκάπτει

όλες τις προσδοκίες που συνήθως συνδέονται με τα μνημεία. «Το μέγεθος και ο τρόμος του Ολοκαυτώματος είναι τέτοια» που, όπως σημείωσε ο Eisenmann, «κάθε προσπάθεια να το εκφράσεις με παραδοσιακά μέσα είναι αναπόφευκτα ανεπαρκής».

Το μνημείο είναι ανοιχτό σε όλες τις πλευρές, δεν έχει είσοδο και έξοδο, κέντρο και προορισμό, ούτε και προδιαγεγραμμένες διαδρομές. Δεν υπάρχει “σημείο κατάθεσης στεφάνου” και έδαφος για παρέλαση τιμητικής φρουράς.

Το “Κέντρο Πληροφόρησης” αποτελεί μια υπόγεια έκθεση στην βορειανατολική πλευρά του κτιρίου. Διδάσκει για την προ-ιστορία, την οργάνωση και τα θύματα του Ολοκαυτώματος σε 4 αίθουσες που καλύπτουν μόλις 800τμ. Δημιουργήθηκε από πρωτοβουλία του προηγούμενου Υπουργού Πολιτισμού Naumann, που θέλησε να δώσει έμφαση στην εκπαιδευτική πλευρά. Πέραν μιας “μνημονικής χειρονομίας” προέβαλε το “κίνητρο (ερέθισμα) της μνήμης”.

Τον Ιανουάριο του 1999 ο Υπουργός Πολιτισμού παρουσίασε από κοινού με τον Peter Eisenmann τα σχέδια για ένα “Σπίτι Μνήμης” που περιελάμβανε μουσείο, βιβλιοθήκη και ερευνητικούς θεσμούς στη βόρεια άκρη του μνημείου.

Μετά από βίαιες φιλονικίες σε συζητήσεις, αυτή η έκταση πληροφόρησης υποτάχθηκε πλήρως στο μνημείο ως ένας πολιτικός συμβιβασμός ανάμεσα στους υποστηρικτές ενός καθαρού μνημείου και εκείνων που ήθελαν το μουσείο του Γερμανικού Ολοκαυτώματος, καθώς αντιμετωπίστηκε αρχιτεκτονικά ως ένα υπόγειο παράρτημα στη γλυπτική του Eisenmann.

Πηγή: Frahm Klaus, *Memorial to the murdered Jews of Europe*, nicolai

ΜΝΗΜΕΙΑ ΓΙΑ ΤΙΣ ΜΑΖΙΚΕΣ ΔΟΛΟΦΟΝΙΕΣ ΑΤΟΜΩΝ ΜΕ ΓΕΝΕΤΙΚΕΣ ΑΣΘΕΝΕΙΕΣ, ΑΝΑΓΚΑΣΤΙΚΕΣ ΣΤΕΙΡΩΣΕΙΣ

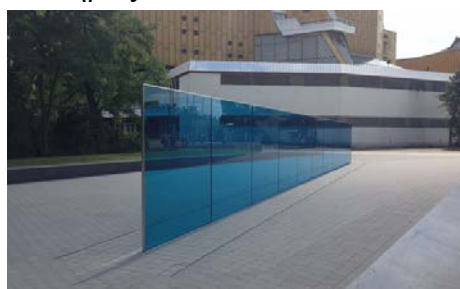
ΒΕΡΟΛΙΝΟ

ΕΝΘΥΜΗΣΗ ΣΗΜΑΙΝΕΙ ΜΝΗΜΟΝΕΥΣΗ ΚΑΙ ΠΛΗΡΟΦΟΡΗΣΗ Η ΙΔΕΑ ΜΙΑ ΕΚΘΕΣΗΣ ΣΕ ΜΙΑ ΔΥΣΚΟΛΗ ΤΟΠΟΘΕΣΙΑ

Η τοποθεσία δεν είναι απλή: ακριβώς απέναντι από την Φιλαρμονική του Βερολίνου, ενός από τα πιο ασυνήθιστα τοπία της πόλης, αποφασίστηκε να δημιουργηθεί το Μνημείο και Σημείο Πληροφόρησης για τα θύματα των δολοφονιών “εuthanasias” του εθνικοσοσιαλιστικού καθεστώτος, σύμφωνα με την απόφαση της Γερμανικής Βουλής το 2011. Από τον Σεπτέμβριο του 2014 ο τοίχος από μπλε γυαλί του βραβευμένου σχεδίου του διαγωνισμού των Ursula Wilms, Nikolai Kolinsis, και Heinz W. Hallmann, έχει προσελκύσει την προσοχή του κοινού χωρίς να βρίσκεται στη σκιά του συγκροτήματος της Φιλαρμονικής ή να ανταγωνίζεται με την αρχιτεκτονική του αύρα.

Ο τόπος προσέφερε και ένα άλλο είδος πρόκλησης: ήταν εθνική τοποθεσία ενθύμησης για τα ξεχασμένα επί πολύ καιρό θύματα της πρώτης εθνικοσοσιαλιστικής εκστρατείας μαζικών δολοφονιών, εκεί όπου οι δράστες είχαν σχεδιάσει το έγκλημα - στο χώρο του κεντρικού κτιρίου γραφείων της “εuthanasias”, που σήμερα δεν υπάρχει, στην οδό Tiergartenstrasse 4.

Με την προκήρυξη του διαγωνισμού, οι αρχές του Βερολίνου είχαν ήδη καλέσει σε ελεύθερη συμμετοχή στην πρόσβαση στο μνημονικό και πληροφοριακό σημείο. Αυτό έκανε εφικτή την ανεξάρτητη χρήση των προσφερόμενων εξυπηρετήσεων από τα άτομα με μαθησιακές δυσκολίες και αναπηρίες.

Το 1933 το εθνικοσοσιαλιστικό καθεστώς πέρασε ένα νόμο για την Προστασία από τις γενετικές ασθένειες. Επέβαλε υποχρεωτική στείρωση. Επίσης εμμέσως έθεσε το ερώτημα του δικαιώματος στη ζωή των ανθρώπων με ψυχιατρικές ασθένειες ή φυσικές αναπηρίες. Εξαιτίας του νόμου αυτού 400.000 άνθρωποι υπέστησαν βίαιη στειρότητα, επειδή υπέφεραν από ασθένειες εκ γενετής όπως σχιζοφρένεια, κληρονομική κώφωση ή σοβαρό αλκοολισμό.

Παιδιά από θαλάμους ειδικής φροντίδας όπως στο νοσοκομείο Wiesengrund και σε περίπου άλλα 30 ινστιτούτα και νοσοκομεία χρησιμοποιήθηκαν για πειράματα ή δολοφονήθηκαν

Το προσωπικό του Aktion T4 επιβιβάζει ασθενείς που θα οδηγηθούν σε κέντρα εξόντωσης

Μαζικοί τάφοι που καμουφλάρονται ως ιδιωτικά μνήματα στο ινστιτούτο Hadamar, 1945

Η Anna Woedl με τον γιο της Alfred ένα από τα παιδιά που δολοφονήθηκαν

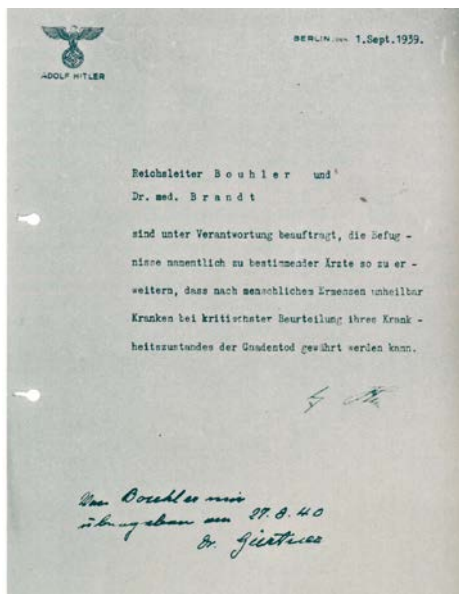

Καπνός πάνω από το κέντρο δολοφονιών στο Hartheim

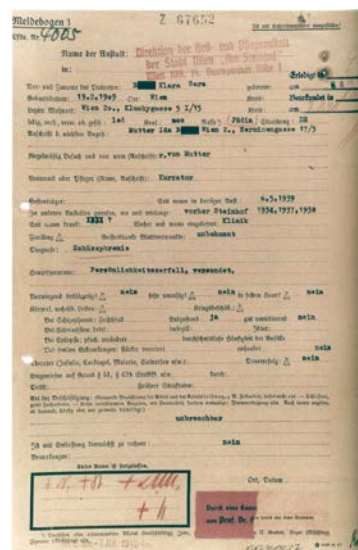
«Κάθε στιγμή που έφτανε ένα μεταγωγικό, μπορούσες να δεις ένα μεγάλο μαύρο σύννεφο καπνού αμέσως μετά.»

Karl Schuhmann (1921-2000), κάτοικος της περιοχής που φωτογράφησε κρυφά το κέντρο δολοφονιών στο Hartheim.

Υπό την “Καγκελαρία του Φύρερ”, η οποία αναφερόταν κατευθείαν στον Adolf Hitler (1889-1945), οι γιατροί και το διοικητικό προσωπικό της Tiergartenstrasse 4 άρχισε να οργανώνει τον κατάλογο και τις επιλογές των ασθενών σε ιδρύματα και τη μεταφορά τους στα κέντρα εκτέλεσης στα 1940. Ένας ειδικά διαμορφωμένος διοικητικά οργανισμός αποσκοπούσε ότι κάθε τι προχωρούσε σιωπηλά και τα μαζικά εγκλήματα φυλάσσονταν εμπιστευτικά. Όταν το Aktion T4 ακυρώθηκε εξαιτίας διαμαρτυριών το στρατηγείο προσπάθησε να αναλάβει την ευθύνη των εγκλημάτων που γίνονταν με φάρμακα και συνέχισε να καταγράφει ασθενείς σε καταλόγους. Οι δράστες χρησιμοποιούσαν γραφειοκρατική και αποανθρωποποιημένη γλώσσα.

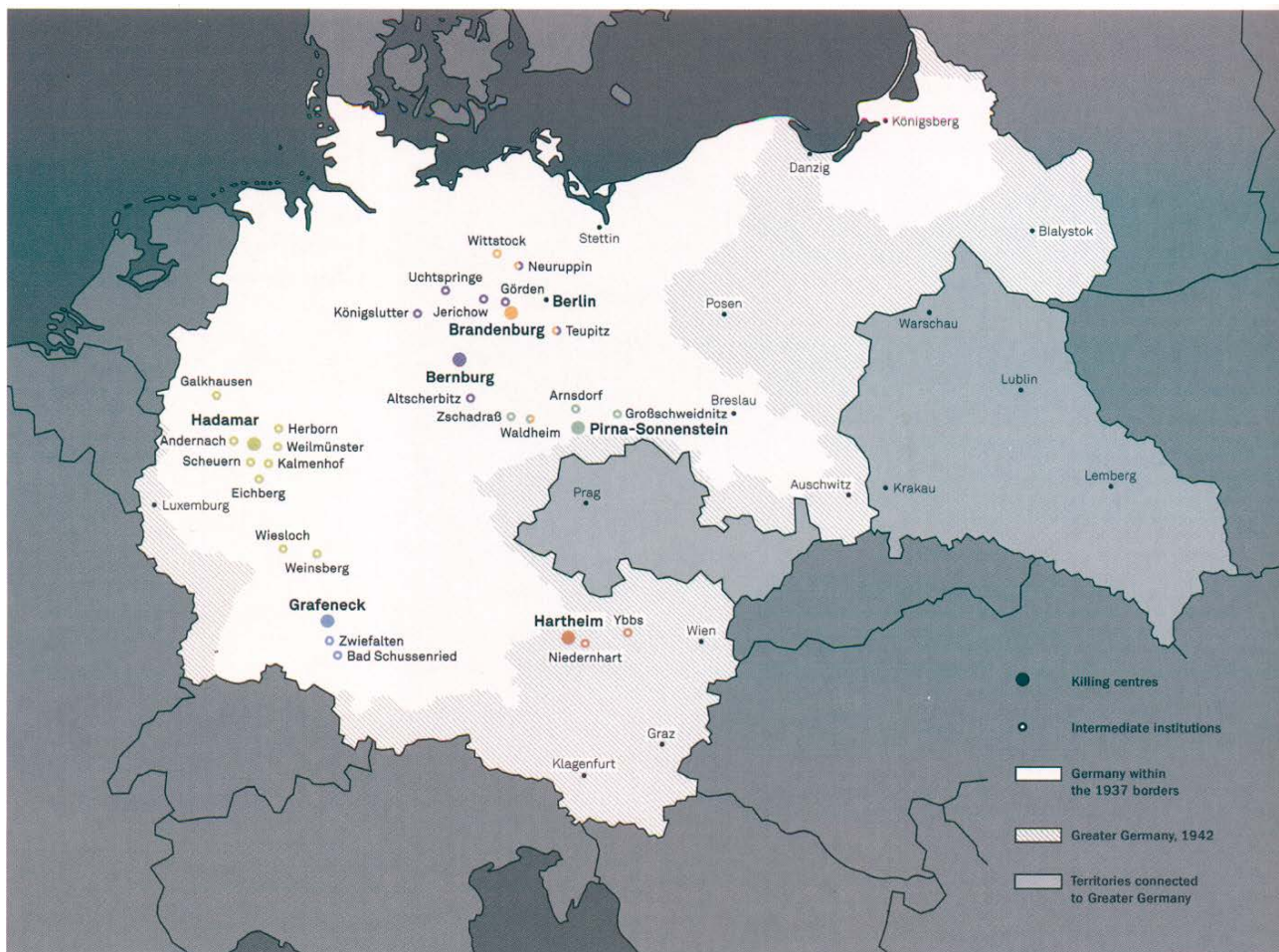

Στρατηγείο του γραφείου που οργάνωσε τα εγκλήματα των ασθενών:
Villa Liebermann Tiergartenstrasse 4
1935

Στη βάση της παραπάνω φόρμας συμπλήρωναν καταλόγους που έστελναν σε όλα τα ψυχιατρικά ιδρύματα, 4 ειδικοί γιατροί αποφάσιζαν αν οι ασθενείς θα πεθάνουν (κόκκινη σημείωση) ή θα επιβιώσουν (μπλε σημείωση)

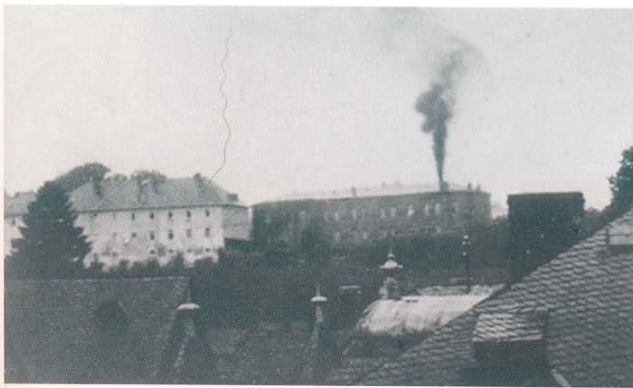
Η δολοφονία των ασθενών υλοποιήθηκε συστηματικά. Για το σκοπό αυτό η Οργάνωση T4 δημιούργησε 6 κέντρα εγκλήματος στη Γερμανία. Το προσωπικό του T4 στην αρχή συγκέντρωνε τους ασθενείς σε ενδιάμεσα ινστιτούτα για λίγες εβδομάδες πριν μεταφερθούν σε ένα από τα κέντρα δολοφονίας. Συνήθως οι άνθρωποι πέθαιναν από ασφυξία σε δωμάτια αερίων με τη χρήση μονοξειδίου του άνθρακα. Τα σώματα τους καίγονταν.

Για να οργανώσει τη δολοφονία των ανθρώπων με αέρια το T4 είχε 5 ψυχιατρικές υπηρεσίες (Hadamar, Grafeneck, Bernburg, Pirna - Sonnenstein, Hartheim) και μια προηγούμενη φυλακή (Brandenburg an der Havel), που μετέτρεψε σε κέντρα δολοφονίας.

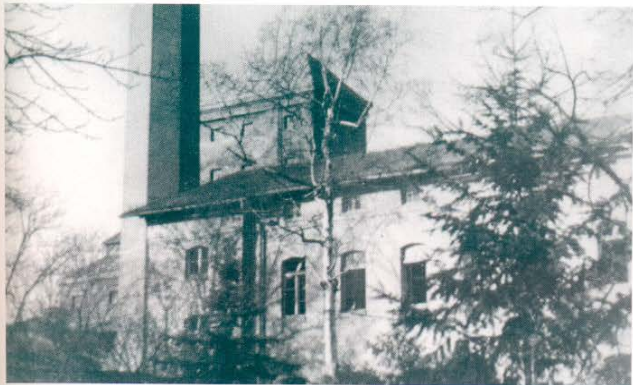
Στις 3 Αυγούστου 1941 ο καθολικός Επίσκοπος Κλέμενς Άουγκουστ φον Γκάλεν (Clemens August von Galen) στο κήρυγμά του στον Καθεδρικό Ναό του Μίνστερ (Münster) επιτέθηκε φραστικά στο Πρόγραμμα, χαρακτηρίζοντάς το ως "καθαρή δολοφονία". Η δημοσιότητα που έλαβε αυτό το κήρυγμα ανάμεσα στον καθολικό πληθυσμό της χώρας θορόβησε την Ναζιστική ηγεσία, οδηγώντας την στην επίσημη αναστολή του Προγράμματος. Φυσικά, η αναστολή αυτή ήταν προσωρινή

Hadamar, 1941 © Archiv des Landeswohlfahrtsverbandes Hessen

Grafeneck, circa 1940 © Gedenkstätte Grafeneck

Bernburg, 1945 © Jürgen Schmidt

Pirna-Sonnenstein, 1940/41 © Gedenkstätte Pirna-Sonnenstein

Hartheim, 1940/41 © Karl Schuhmann

Brandenburg an der Havel, circa 1870

θάλαμος αερίων στο κέντρο Hadamar

αντικείμενα των εκτελεσμένων

Η νοσοκόμα Klara Nowak (1922-2003) υπέφερε σε όλη τη ζωή της από την βλάβη εξαιτίας της υποχρεωτικής στέρωσης. Το 1987 συν - ίδρυσε την Ομοσπονδία των Ανθρώπων που Επλήγησαν από την Ευθανασία και την εξαναγκαστική στέρωση.

Ο Paul Wulf μπροστά στην έκθεση, Muenster 1988

Για δεκαετίες ο Paul Wulf (1921-1999), που είχε υποστεί εξαναγκαστική στέρωση το 1938 , αγωνίστηκε για αποκατάσταση. Ταυτόχρονα προσπάθησε να εκπαιδεύσει τους ανθρώπους πάνω στα ιατρικά εγκλήματα των εθνικοσοσιαλιστών μέσω των εκθέσεων του.

ΜΝΗΜΕΙΑ ΣΤΟΥΣ ΤΟΠΟΥΣ ΤΩΝ ΚΕΝΤΡΩΝ ΔΟΛΟΦΟΝΙΑΣ ΣΤΗ ΓΕΡΜΑΝΙΑ ΚΑΙ ΣΕ ΑΛΛΕΣ ΧΩΡΕΣ

Hadamar

Στο κέντρο δολοφονίας του Hadamar τουλάχιστον 15.000 άνθρωποι εκτελέστηκαν σε θάλαμο αερίων, από πείνα ή υπερδοσολογία φαρμάκων, 1942.

Pirna

Στο κέντρο δολοφονίας της Pirna δολοφονήθηκαν πάνω από 15.000 ψυχιατρικά ασθενείς και έγκλειστοι των στρατοπέδων συγκέντρωσης, 1940 και 1941

Leipzig

Κέντρο ευθανασίας παιδιών σε δύο κλινικά ιδρύματα. Σκοτώθηκαν περισσότερα από 500 παιδιά.

Brandenburg

Πάνω από 10.000 ψυχιατρικοί ασθενείς δολοφονήθηκαν, 1940.

Munich

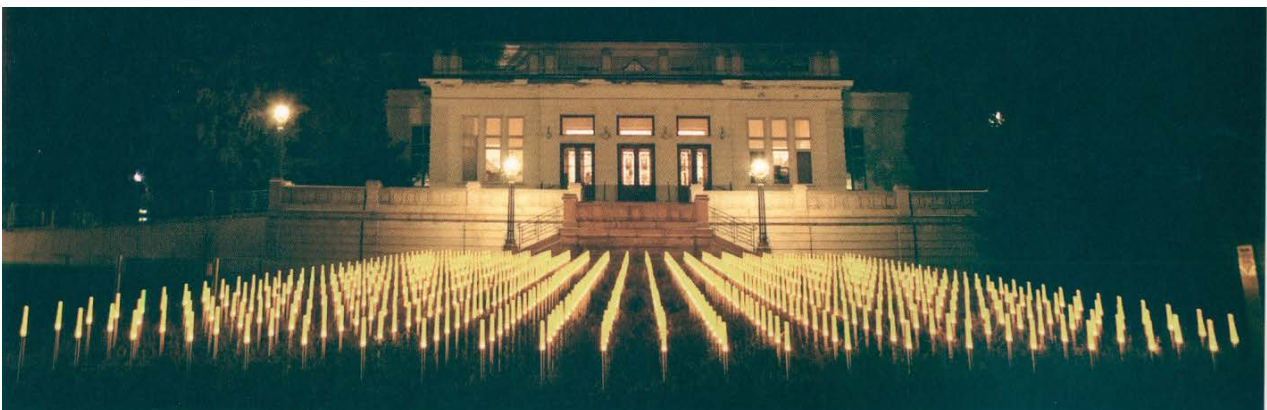
Στο Ινστιτούτο Kaiser Wilhelm (τώρα Max Plank) για έρευνα εγκεφάλου στο Berlin-Buch, ο νευροπαθολόγος Julius Hallervorden διεξήγαγε έρευνα στους εγκεφάλους των θυμάτων των εγκλημάτων ευθανασίας.

Vienna

Στα 1939/40 το νοσοκομείο πνευματικών παθήσεων στη Βιέννη έγινε κέντρο εγκλημάτων ευθανασίας. Τουλάχιστον 7.500 άνθρωποι, που έχρηζαν ιατρικής φροντίδας, δολοφονήθηκαν.

Vienna

Μνημείο για τα θύματα του τμήματος παιδιών για ειδική φροντίδα του Am Spiegelgrund στο οικόπεδο του Νοσοκομείου Otto Wagner.

Piasnica

Νεκροταφείο των θυμάτων της σφαγής

Οι πρώτες μαζικές δολοφονίες των ψυχικά ασθενών έλαβαν χώρα αμέσως μετά την επίθεση της Γερμανικής *Wehrmacht* στην Πολωνία. Εκτελέστηκαν μέλη της Πολωνικής διανοήσης που μεταφέρθηκαν από το Γερμανικό Ράιχ και 1.285 ασθενείς από διάφορα ινστιτούτα.

Krasnodar

Μνημείο “Ακόμα Νικηφόρος” στο Krasnodar

Στη Ρώσικη Ομοσπονδία οι περισσότεροι από 17.000 Σοβιετικοί ψυχικά ασθενείς που δολοφονήθηκαν στη διάρκεια της γερμανικής Κατοχής δεν έχουν ακόμα αναγνωριστεί ως διακεκριμένη ομάδα θυμάτων του “Μεγάλου Πατριωτικού Πολέμου”.

Το μνημείο με τον τίτλο “Ακόμα Νικηφόρος” στο Krasnodar αποτελεί εξαίρεση. Αφιερώνεται στους 13.000 κατοίκους της πόλης και των περιχώρων που δολοφονήθηκαν από την SS Einsatzgruppe D.

8. ΜΝΗΜΕΙΟ ΤΩΝ ΔΟΛΟΦΟΝΗΘΕΝΤΩΝ ΣΙΝΤΙ ΚΑΙ ΡΟΜΑ

Η μνήμη των δολοφονηθέντων 500.000 Σίντι και Ρομά από το ναζιστικό καθεστώς άργησε να έρθει στο φως μετά τον πόλεμο. Μετά από δημόσια συζήτηση που ανέδειξε τις διώξεις και τα εγκλήματα εναντίον τους δημιουργήθηκε το ανάλογο μνημείο στο Βερολίνο.

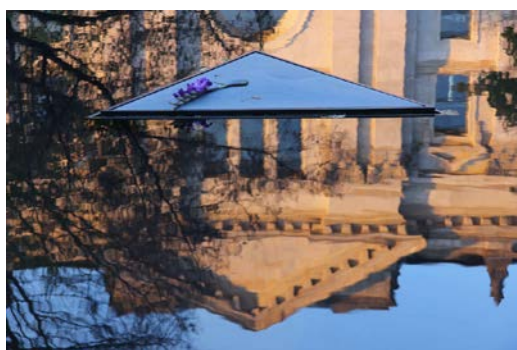
«Οι Σίντι και οι Ρομά διώχθηκαν για φυλετικούς λόγους. Μετά την εισαγωγή των φυλετικών νόμων της Νυρεμβέργης το 1935, οι Εβραίοι και οι Τσιγγάνοι ορίστηκαν ως αποξενωμένοι, στερημένοι από όλα τα δικαιώματά τους και αποκλείστηκαν από τη δημόσια ζωή. Εφαρμόστηκε σε βάρος τους μια στρατηγική με αποκορύφωμα σειρά μέτρων: εντοπισμός, σύλληψη, απομόνωση, λήστευση, εκμετάλλευση, υπεροδοσολογία φαρμάκων και τελικά θανάτωση».

Το 2002 έγινε δημόσια έκκληση για την κατασκευή του μνημείου από εκατοντάδες ανθρώπους της κοινωνίας, της πολιτικής και του πολιτισμού. Λίγο αργότερα μια αντιπροσωπεία του Κεντρικού Συμβουλίου της γερμανικής οργάνωσης Σίντι και Ρομά παρέδωσε στην Ομοσπονδιακή Κυβέρνηση έκκληση 1630 επιζώντων. Το μνημείο είναι δημιουργία του Dani Karavan. Πρόκειται «για ένα έργο τέχνης που αντλεί τη δυναμική του αύρα από τη σιωπή και εκφράζει έτσι το αδιαμφισβήτητο με έναν αδιαμφισβήτητο τρόπο. Είναι ένας χώρος προβληματισμού ο οποίος δίνει στον επισκέπτη χώρο για να αντιμετωπίσει το ακατανόητο».

Η φωτογραφία της Ολλανδής Settela (Anna Maria) Steinbach απεικόνιζε την εξόντωση των Εβραίων της Ευρώπης μέχρι τη δεκαετία 1990. Τελικά αποδείχθηκε η Σίντι καταγωγής της. Από το στρατόπεδο συγκέντρωσης τσιγγάνων Westerbork μεταφέρθηκε, λίγο πριν συμπληρώσει 10 χρόνια ζωής, στο στρατόπεδο Auschwitz - Birkenau όπου και δολοφονήθηκε.

είσοδος στο μνημείο

το μνημείο
των Σίντι και Ρομά
στο Βερολίνο

λεπτομέρεια στο σημείο
που το λουλούδι
του έργου
ανανεώνεται καθημερινά

πλακόστρωτο
στον περιβάλλοντα χώρο
με τα ονόματα των
στρατοπέδων συγκέντρωσης
Σίντι και Ρομά

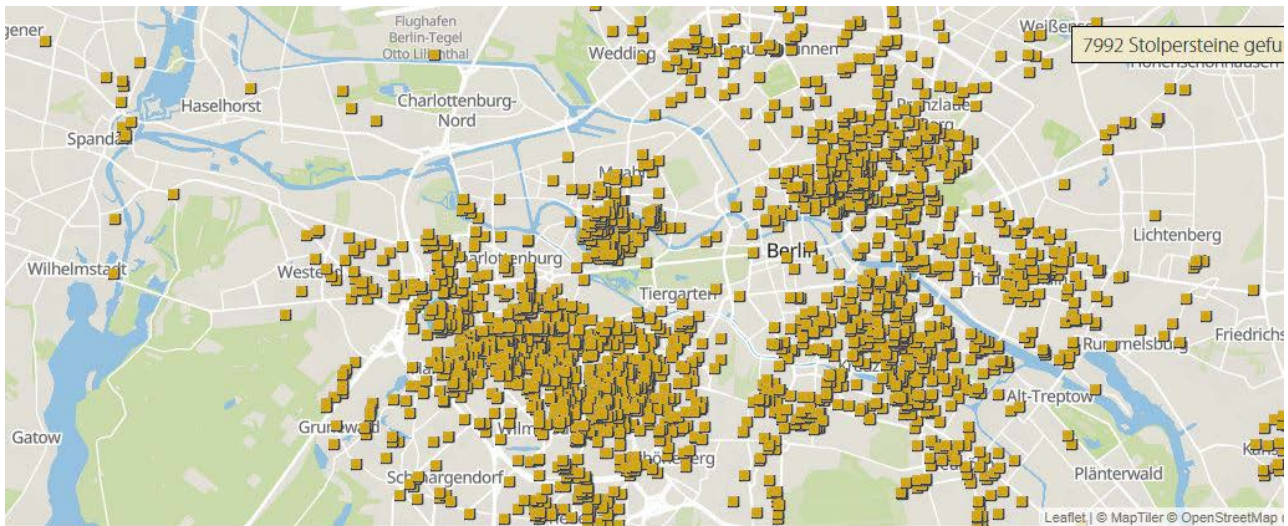

Πηγές: Tiergartenstrasse 4, Memorial and information point for the victims of National Socialist "Euthanasia" Killings, Stiftung - Denkmal.

Lith bahlmann, moritz pankok, matthias reichelt, Das schwarze wasser - Das denkmal für die im nationalsozialismus ermordeten sinti und roma europas, BRAUS

ΑΝΑΜΝΗΣΤΙΚΕΣ ΠΛΑΚΕΣ

Είναι κυβόλιθοι από σκυρόδεμα 10X10 εκ με μεταλλική πλάκα στην επάνω επιφάνεια του δρόμου, στην οποία χαράσσονται τα ονόματα και οι χρονολογίες ζωής των θυμάτων της εξορίας και των δολοφονιών των Ναζί . Τοποθετούνται στους τόπους κατοικίας και εργασίας τους. Μνημονεύουν θύματα των Εβραίων του Ολοκαυτώματος, των Σίντι και Ρομά και άλλων ομάδων που εξοντώθηκαν.

η πρώτη πλάκα
τοποθετήθηκε
στην Κολωνία

Βερολίνο

Βόννη

ΜΝΗΜΕΙΟ ΚΑΤΑΣΤΡΟΦΗΣ ΤΩΝ ΒΙΒΛΙΩΝ ΑΠΟ ΤΟΥΣ ΝΑΖΙ

Στις 19 Μαΐου 1933 ο διαβόητος μηχανισμός προπαγάνδας των Ναζί έκαψε περίπου 25.000 βιβλία συγγραφέων που θεωρούσε εχθρούς του Γ' Ράιχ. Μεταξύ αυτών έργα των Τόμας Μαν, Χάινριχ Μαν, Ρόμπερτ Μούζιλ. Στη μνήμη αυτού του γεγονότος αναγέρθηκε μνημείο στο κέντρο της πλατείας που σχεδίασε το 1995 ο Μίχα Ούλμαν. Ένα ημιδιαφανές ταμπλό, ενσωματωμένο στην επιφάνεια του δρόμου, βλέπει σε ένα δωμάτιο με άδειες βιβλιοθήκες. Δίπλα υπάρχει η τραγική προφητεία που έγραψε το 1820 ο ποιητής Χάινριχ Χάινε: «όπου καίγονται βιβλία στο τέλος σίγουρα θα καούν άνθρωποι»

*Μνημείο: η κενή βιβλιοθήκη
στη Bebelplatz
Αναφορά στο μαζικό κάψιμο
των βιβλίων από τους Ναζί*

*Το 2006 τοποθετήθηκε το
μνημείο «σωρός βιβλίων»
στη Bebelplatz*

Πηγές: Wikipedia, Explorer - Οδηγοί του Κόσμου, ΒΕΡΟΛΙΝΟ

3. ΑΠΕΛΕΥΘΕΡΩΣΗ - ΛΗΞΗ ΤΟΥ Β΄ ΠΑΓΚΟΣΜΙΟΥ ΠΟΛΕΜΟΥ

Με αναμενόμενη την ήττα της Γερμανίας οι 3 ηγετικές δυνάμεις κατά του Ναζισμού - Βρετανία, ΗΠΑ, Γαλλία, Σοβιετική Ένωση - ξεκίνησαν το Νοέμβριο του **1943** στη **διάσκεψη της Τεχεράνης** τη διαίρεση του μεταπολεμικού κόσμου σε σφαίρες επιρροής των νικητών του Β΄ Παγκοσμίου Πολέμου. Ο παγκόσμιος διπολισμός γύρω από τις ΗΠΑ και την ΕΣΣΔ επικυρώθηκε στη **διάσκεψη της Γιάλτας** 4 - 11 Φεβρουαρίου **1945**. Η Γερμανία συνθηκολόγησε στις 8 Μαΐου 1945.

Λίγο πριν την Γιάλτα, Τσώρτσιλ και Στάλιν είχαν συμφωνήσει στη **διάσκεψη της Μόσχας**, 9 - 19 Οκτωβρίου 1944, τα παρακάτω: επιρροή της Σοβιετικής Ένωσης στο 90% της Ρουμανίας, στο 80% της Βουλγαρίας και Ουγγαρίας, 50% καθεμιάς των δύο υπερδυνάμεων στη Γιουγκοσλαβία, 90% επιρροή της Βρετανίας στην Ελλάδα. Οι τρεις Μεγάλες Δυνάμεις συμφώνησαν να υπαχθούν στη Σοβιετική σφαίρα επιρροής Βουλγαρία, Ουγγαρία, Ρουμανία, μέρος της Γερμανίας και η Πολωνία. Η Σοβιετική Ένωση διατήρησε ακόμα την κατοχή των Βαλτικών χωρών, ενώ προσάρτησε κάποια εδάφη από την Τσεχοσλοβακία, τη Φινλανδία και τη Ρουμανία.

Η παγκόσμια ιστορία από την άνοδο του Β΄ Παγκοσμίου Πολέμου μέχρι τον μεταπολεμικό Ψυχρό Πόλεμο αποτυπώθηκε στην πόλη του Βερολίνου, μια δραματική πόλη - μνήμη της παγκόσμιας ιστορίας.

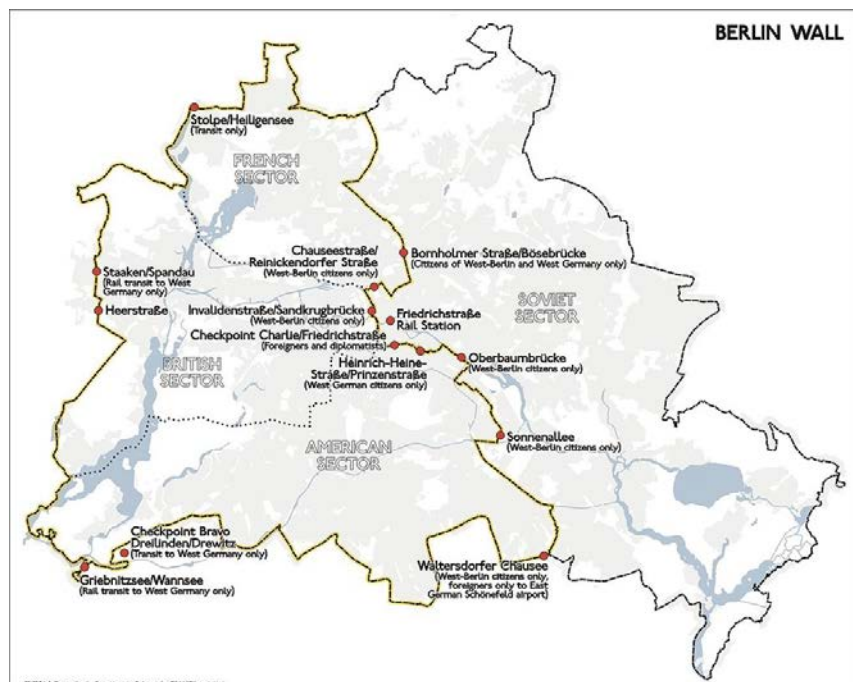
Το Ράϊχσταγκ καταστράφηκε στον Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο. Η ανοικοδόμηση διήρκεσε από το 1957 μέχρι το 1972. Εκτός από το κτίριο συνεδριάσεων για την Κάτω Βουλή του Γερμανικού Κοινοβουλίου.

Στις 30 Απριλίου 1945, μετά τη νίκη των συμμάχων κατά του ναζισμού, υψώθηκε εδώ η σοβιετική σημαία. Στις 2 Δεκεμβρίου 1990 πραγματοποιήθηκε η πρώτη συνεδρίαση μετά την επανένωση. Στις 23 Ιουνίου 1995 ο καλλιτέχνης Κριστό και η σύζυγος του Ζαν Κλόντ τύλιξαν το Ράϊχσταγκ με γυαλιστερό ύφασμα - καλλιτεχνική παρέμβαση που διήρκεσε 2 εβδομάδες.

4. ΔΙΑΙΡΕΣΗ ΤΗΣ ΠΟΛΗΣ ΣΕ 4 ΤΟΜΕΙΣ ΑΠΟΚΛΕΙΣΜΟΣ ΤΩΝ ΔΥΤΙΚΩΝ ΤΟΜΕΩΝ ΤΗΣ ΠΟΛΗΣ ΑΠΟ ΤΟΥΣ ΑΝΑΤΟΛΙΚΟΓΕΡΜΑΝΟΥΣ

Το 1945, μετά το τέλος του Δευτέρου Παγκοσμίου Πολέμου, οι τέσσερις νικήτριες δυνάμεις με τη Συμφωνία του Πότσταμ, Αύγουστος 1945, καθορίζουν επισήμως τη λύση της κοινής κατοχής ενός ενιαίου γερμανικού κράτους και απορρίπτουν τη συζήτηση για τον διαμελισμό της Γερμανίας. Σοβιετική Ένωση (ανατολικά), ΗΠΑ (ανατολικοδυτικά), Μεγάλη Βρετανία (δυτικά), Γαλλία (βορειοδυτικά), μοίρασαν την πόλη μεταξύ τους σε τομείς.

Από τις 25 Ιουνίου 1948 οι τρεις δυτικοί τομείς της πόλης αποκλείστηκαν από τη Σοβιετική Ένωση. Οι Σύμμαχοι βοήθησαν στον ανεφοδιασμό του δυτικού τομέα με την Αερογέφυρα του Βερολίνου. Ο αποκλεισμός τερματίστηκε έναν χρόνο μετά, στις 12 Μαΐου 1949.

«Αερογέφυρα»

Μετά τον αποκλεισμό του Δυτικού Τομέα του Βερολίνου από τους Σοβιετικούς δημιουργήθηκε αερογέφυρα για τη μεταφορά προμηθειών στην πόλη. Τα βρετανικά και τα αμερικανικά αεροσκάφη πραγματοποίησαν 212.612 πτήσεις, μεταφέροντας τρόφιμα αλλά και τμήματα ενός σταθμού παραγωγής ενέργειας.

Το μνημείο με τον τίτλο Αερογέφυρα, τιμά όσους πέθαναν κατά τη διάρκεια της αερογέφυρας του Βερολίνου, 1948-49

5. ΙΔΡΥΟΝΤΑΙ Η ΟΜΟΣΠΟΝΔΙΑΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ ΤΗΣ ΓΕΡΜΑΝΙΑΣ (ΔΥΤΙΚΗ ΓΕΡΜΑΝΙΑ) ΜΕ ΠΡΩΤΕΥΟΥΣΑ ΤΗ ΒΟΝΝΗ ΚΑΙ Η ΛΑΪΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ ΤΗΣ ΓΕΡΜΑΝΙΑΣ (ΑΝΑΤΟΛΙΚΗ ΓΕΡΜΑΝΙΑ) ΜΕ ΠΡΩΤΕΥΟΥΣΑ ΤΟ ΒΕΡΟΛΙΝΟ (ΑΝΑΤΟΛΙΚΟ)

Στις 23 Μαΐου 1949 ψηφίζεται το σύνταγμα της Ομοσπονδιακής Δημοκρατίας της Γερμανίας (Δυτική Γερμανία), η οποία ιδρύεται στις τρεις ζώνες διοίκησης των Συμμαχικών δυνάμεων, Η.Π.Α., Μεγάλης Βρετανίας και Γαλλίας. Στις 7 Οκτωβρίου 1949 ιδρύεται η Λαϊκή Δημοκρατία της Γερμανίας και το Ανατολικό Βερολίνο ανακηρύχθηκε σε πρωτεύουσά της. Η κυβέρνηση της Λαϊκής Δημοκρατίας της Γερμανίας μετέφερε την έδρα της στο ανατολικό κομμάτι της πόλης. Ακόμη, ήταν δυνατή η μετάβαση των Βερολινέζων στο δυτικό τμήμα της πόλης αν π.χ. κάποιος εργαζόταν εκεί.

Η ανέγερση του Τείχους στις 13 Αυγούστου 1961, επισφράγισε τη διχοτόμηση της πόλης. Πλέον οι Βερολινέζοι της ΛΔΓ δεν μπορούσαν να ταξιδέψουν στο Δυτικό Βερολίνο για να εργαστούν ή για να δουν τους δικούς τους. Μόλις το 1963, μετά την επίσκεψη του Τζον Φ. Κέννεντυ έκλεισε η συμφωνία για την άδεια διέλευσης της πόλης. Το λεγόμενο Παλάτι των Δακρύων, η αίθουσα αναμονής του σταθμού Friedrichstrasse διαδραμάτισε σπουδαίο ρόλο αυτή την περίοδο.

Πηγή: Αποστολόπουλος Δημήτρης, *Η διαίρεση της Γερμανίας*, ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ 19.08.2012

ΜΝΗΜΕΙΑ ΜΕ ΑΝΑΦΟΡΑ ΣΤΗΝ ΠΕΡΙΟΔΟ ΜΕΤΑ ΤΗΝ ΑΠΕΛΕΥΘΕΡΩΣΗ

ΜΝΗΜΕΙΟ ΠΟΛΕΜΟΥ

Το Σοβιετικό Μνημείο Πολέμου στο Πάρκο Τρέπτοβερ στο Βερολίνο είναι ένα από τα τρία μνημεία το Κόκκινου Στρατού που κτίστηκαν στο Βερολίνο μετά τον πόλεμο, μαζί με εκείνα στις συνοικίες Tiergarten και Pankow. Αποτελεί ένα τρίπτυχο μαζί με άλλα δύο εμβληματικά αντιφασιστικά μνημεία της πρώην ΕΣΣΔ, το μνημείο του Μεγάλου Πατριωτικού Πολέμου στο Μαγκνιτογκόρσκ και το διάσημο γλυπτό “Η πατρίδα καλεί” στο Στάλινγκραντ. Το μνημείο σχεδιάστηκε από τον αρχιτέκτονα Γιάκοβ Μπελοπόλσκι προς τιμήν 7000 από τους 80.000 πεσόντες σοβιετικούς στρατιώτες στη μάχη για την απελευθέρωση του Βερολίνου (Απρίλιος - Μάιος 1945). Όπως και τα άλλα δύο μνημεία στο Βερολίνο, είναι μνημείο και ταυτόχρονα κοιμητήριο των πεσόντων.

Κτίστηκε μετά από διαγωνισμό στον οποίο συμμετείχαν τα σημαντικότερα ονόματα της σοβιετικής αρχιτεκτονικής και των εικαστικών τεχνών. Το τελικό σχέδιο αποτελεί υβρίδιο των προτάσεων του Μπελοπόλσκι, του διάσημου γλύπτη Γιεβγκένι Βουτσέτιτς, που βρίσκεται πίσω κι από το γλυπτό στο Στάλινγκραντ, του ζωγράφου Αλεξάντρ Γκορπένκο και της μηχανικού Σάρα Βαλέριους. Οι λίθοι και ο γρανίτης που χρησιμοποιήθηκαν για την ανέγερση του μνημείου, η οποία ολοκληρώθηκε το 1949, προέρχονταν από την κατεδαφισμένη καγκελαρία του Χίτλερ. Συνολικά το ύψος του γλυπτού ξεπερνά τα 30 μέτρα.

Το μνημείο, που εγκαινιάστηκε παρουσία της ηγεσίας της Γερμανικής Λαϊκής Δημοκρατίας, αποτέλεσε επίκεντρο κρατικών και κομματικών εκδηλώσεων σε όλη τη διάρκεια ύπαρξης του ανατολικογερμανικού κράτους.

ΜΝΗΜΕΙΟ ΣΟΒΙΕΤΙΚΩΝ ΣΤΡΑΤΙΩΤΩΝ

Βρίσκεται κοντά στην Πύλη του Βρανδεμβούργου. Τα αποκαλυπτήρια έγιναν στις 7 Νοεμβρίου 1945, επέτειο της έναρξης της Οκτωβριανής Επανάστασης. Τιμά τους 300.000 Σοβιετικούς στρατιώτες που σκοτώθηκαν στη μάχη του Βερολίνου κατά τον Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο.

Πηγές: Internet, Explorer - Οδηγοί του Κόσμου, ΒΕΡΟΛΙΝΟ

6. ΑΝΕΓΕΡΣΗ ΤΟΥ ΤΕΙΧΟΥΣ , 1961

ΤΟ ΤΕΙΧΟΣ ΤΟΥ ΒΕΡΟΛΙΝΟΥ ΚΑΙ Η ΠΤΩΣΗ ΤΟΥ

Μεταξύ 1949 και 1961 πάνω από 2,5 εκατ. Ανατολικογερμανοί διέφυγαν στη Δύση. Τα νούμερα αυξήθηκαν στη διάρκεια των 3 ετών πριν την κατασκευή του τείχους. Μόνο το πρώτο εξάμηνο του 1961 μετρήθηκαν 207.000 άνθρωποι.

Στις 13 Αυγούστου 1961 ένας φράχτης από αγκαθωτό σύρμα κατασκευάστηκε από τους ανατολικογερμανούς. Δύο μέρες αργότερα αστυνομία και μηχανικοί του στρατού ξεκίνησαν την κατασκευή ενός μονιμότερου τείχους από σκυρόδεμα. Μαζί με το τείχος διευρύνθηκε η συνοριακή ζώνη από 830 μίλια πλάτος σε 3.500 μίλια με τα σχετικά μέτρα αποτροπής μελλοντικής φυγής. Το Checkpoint Charlie στη γειτονιά της Friedrichstrasse σχεδιάστηκε ως μοναδικό σημείο περάσματος από το Δυτικό στο Ανατολικό Βερολίνο για τους ξένους και τα μέλη των συμμαχικών δυνάμεων.

Το τείχος του Βερολίνου είχε συνολικά 302 παρατηρητήρια για να αποτρέπεται η φυγή των Ανατολικογερμανών στη Δύση. Επινοήθηκαν παρ' όλα αυτά διάφοροι τρόποι διαφυγής ενώ σκοτώθηκαν και 192 άνθρωποι στην προσπάθειά τους να περάσουν το τείχος. Μετά την κατασκευή του τείχους το Ανατολικό Βερολίνο αποτέλεσε την πρωτεύουσα της Γερμανικής Λαϊκής Δημοκρατίας (ΓΛΔ).

Κατασκευή του τείχους
(Harzestrasse, 16 Αυγούστου 1961)

Ένα από τα πολλά
μνημεία για τους
νεκρούς που
επιχείρησαν να
περάσουν το τείχος

Στο αδιαπέραστο τείχος εικονογραφείται από την πλευρά του Δυτικού Βερολίνου ένα άνοιγμα που απεικονίζει το Ανατολικό Βερολίνο στην άλλη πλευρά

Για το καλό και το κακό το Βερολίνο είναι ο θεματοφύλακας της γερμανικής ιστορίας που έχει αφήσει εδώ περισσότερο από οπουδήποτε αλλού τα σημάδια της.

Richard von Weizsäcker , 1983

Όταν τα λουλούδια ανθίζουν στο σκυρόδεμα, η ζωή έχει θριαμβεύσει.

γκράφιτι στο τείχος

Οι επισκέψεις μου σ' αυτήν την πόλη τα τελευταία 20 χρόνια είναι η μόνη γνήσια εμπειρία της Γερμανίας. Η ιστορία είναι εδώ φυσικά και συγκινησιακά παρούσα εδώ... Το Βερολίνο είναι διαιρεμένο ακριβώς όπως ο κόσμος μας, η εποχή μας και κάθε μια από τις εμπειρίες μας.

Wim Wenders, 1987

7. ΠΤΩΣΗ ΤΟΥ ΤΕΙΧΟΥΣ - ΕΠΑΝΕΝΩΣΗ ΤΗΣ ΠΟΛΗΣ, 1989

ΕΙΡΗΝΙΚΗ ΕΞΕΓΕΡΣΗ ΣΤΟ ΑΝΑΤΟΛΙΚΟ ΒΕΡΟΛΙΝΟ ΚΑΙ ΤΗΝ ΑΝΑΤΟΛΙΚΗ ΓΕΡΜΑΝΙΑ

Την περίοδο πριν την πτώση του τείχους οργανώσεις πολιτών όπως το «Νέο Φόρουμ», η «Δημοκρατία Τώρα» και η «Ενωμένη Αριστερά» εξέφραζαν τη δυσαρέσκεια του ανατολικογερμανικού λαού και τη βαθιά επιθυμία μιας δημοκρατικής ανατροπής. Τα επίσημα κόμματα του καθεστώτος δεν εξέφραζαν κανένα, η ηγεσία Χόνεκερ δήλωνε, εκτός τόπου και χρόνου, ότι το τείχος θα βρίσκεται στη θέση του «αν χρειαστεί ακόμα και για τα επόμενα 100 χρόνια», ενώ ο επικεφαλής της τρομερής μυστικής αστυνομίας Στάζι Έριχ Μίλκε απεργαζόταν τερατώδη μέτρα καταστολής των αντιφρονούντων.

Ύστερα από μήνες ανυπακοής - στη σκιά της περεστρόικα του Μιχαήλ Γκορμπατσόφ και των αλλαγών που είχαν ξεκινήσει σε άλλες χώρες του ανατολικού στρατοπέδου - ξεκίνησαν μαζικές διαδηλώσεις σε πολλές πόλεις της Ανατολικής Γερμανίας με το σύνθημα «Είμαστε ο Λαός». Αντιμετωπίστηκαν με βίαιη καταστολή από το καθεστώς το οποίο τελικά κατέρρευσε. Έτσι το τείχος άρχισε να κατεδαφίζεται στις 9 Νοεμβρίου 1989.

Διαδήλωση στη Λειψία δεκάδων χιλιάδων ανατολικογερμανών στις 9 Οκτωβρίου 1989
«Δεν θέλουμε βία! Θέλουμε αλλαγές!»

Την περίοδο πριν την πτώση του τείχους οργανώσεις πολιτών όπως το «Νέο Φόρουμ», ή «Δημοκρατία Τώρα» και η «Ενωμένη Αριστερά» εξέφραζαν τη δυσαρέσκεια του ανατολικογερμανικού λαού και τη βαθιά επιθυμία μιας δημοκρατικής ανατροπής. Τα επίσημα κόμματα του καθεστώτος δεν εξέφραζαν κανένα, η ηγεσία Χόνεκερ δήλωνε, εκτός τόπου και χρόνου, ότι το τείχος θα βρίσκεται στη θέση του «αν χρειαστεί ακόμα και για τα επόμενα 100 χρόνια», ενώ ο επικεφαλής της τρομερής μυστικής αστυνομίας Στάζι Έριχ Μίλκε απεργαζόταν τερατώδη μέτρα καταστολής των αντιφρονούντων.

Να σημειώσουμε ότι η σημερινή Καγκελάριος της ενωμένης Γερμανίας Άνγκελα Μέρκελ δεν είχε καμία συμμετοχή στους δημοκρατικούς αγώνες των ανατολικογερμανών. Όπως δήλωσε η ίδια την περίοδο του αστυνομικού καθεστώτος και της καταστολής την απασχολούσαν αποκλειστικά οι σπουδές της.

«Είμαστε ο Λαός».

Διαδήλωση στην Αλεξαντερπλάτς 4 Νοεμβρίου 1989

ΤΟ ΤΕΙΧΟΣ ΠΕΦΤΕΙ

9 Νοεμβρίου 1989, λίγο πριν την πτώση του Τείχους
Συγκέντρωση Ανατολικογερμανών και Δυτικογερμανών στις δυο πλευρές του Τείχους

Το Τείχος πέφτει

Μετά την πτώση του Τείχους

ΜΝΗΜΕΙΟ ΤΟΥ ΤΕΙΧΟΥΣ ΤΟΥ ΒΕΡΟΛΙΝΟΥ

Η κατασκευή του Τείχους του Βερολίνου ξεκίνησε στις 13 Αυγούστου 1961. Η κυβέρνηση της Γερμανικής Λαϊκής Δημοκρατίας (GDR) έκτισε αυτό το φράγμα/εμπόδιο πάνω από 150 χλμ μήκος για να σφραγίσει ερμητικά το ανατολικό Βερολίνο και την υπόλοιπη επικράτεια της GDR. Μέχρι το 1989, τουλάχιστον 136 άνθρωποι είχαν χάσει τη ζωή τους στο Τείχος. Οι περισσότεροι πέθαναν προσπαθώντας να διασχίσουν το σύνορο με το Δυτικό Βερολίνο.

Το Τείχος του Βερολίνου ήταν ένα διεθνές σύμβολο του Ψυχρού Πολέμου ανάμεσα σε Ανατολή και Δύση. Η ειρηνική «πτώση» του στις 9 Νοεμβρίου 1989 σήμανε όχι μόνο την πτώση του καθεστώτος του Κόμματος της Σοσιαλιστικής Ένωσης (Socialist Unity Party, SED), αλλά επίσης το τέλος της διαίρεσης της Γερμανίας και της Ευρώπης.

Το τείχος της Niederkirchnerstrasse, που σηματοδοτήθηκε με ένα ιστορικό μνημείο το 1990, τώρα ανήκει στα ιστορικά ίχνη του Κέντρου Τεκμηρίωσης της Τοπογραφίας του Τρόμου. Καθώς είναι ένα από τα λίγα εναπομείναντα τμήματα του τείχους στην πόλη, αποτελεί επίσης μία από τις κεντρικές τοποθεσίες της «Ολοκληρωμένης Αντίληψης του Τείχους του Βερολίνου», που προωθήθηκε από τη Γερουσία του Βερολίνου.

ΣΗΜΕΙΟ ΕΛΕΧΟΥ - CHECKPOINT CHARLIE

Πριν το τείχος

Κατά τη διάρκεια του τείχους

Στο ενιαίο Βερολίνο

Λίγα πράγματα διασώζονται από την πρώην μεθοριακή διάβαση, που γνώρισε πολλά δραματικά γεγονότα κατά τον Ψυχρό Πόλεμο, όπως, για παράδειγμα, την αντιπαράθεση σοβιετικών και

αμερικανικών αρμάτων μάχης το 1961. Σήμερα δεν υπάρχουν πύλες και συρματοπλέγματα, μόνο ένα αντίγραφο του θαλάμου της συνοριακής διάβασης με την περίφημη επιγραφή «Φεύγετε από τον Αμερικανικό Τομέα».

Δίπλα στο Checkpoint Charlie υπάρχει το μουσείο που αφηγείται την περίοδο της ύπαρξης του τείχους.

ΜΟΥΣΕΙΟ ΑΠΑΓΟΡΕΥΜΕΝΩΝ ΤΕΧΝΩΝ

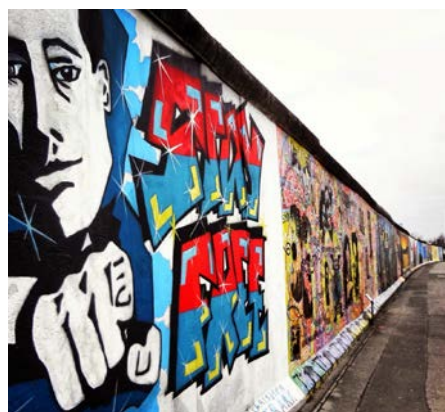
Στο πάρκο Τρέπτοβερ, κοντά στο τείχος, βρίσκεται το τελευταίο φυλάκιο των σημείων συνοριακού ελέγχου που χώριζαν το Ανατολικό από το Δυτικό Βερολίνο. Ο επάνω όροφος έχει διατηρηθεί όπως ήταν την περίοδο του Ψυχρού Πολέμου, όταν τον χρησιμοποιούσαν οι φρουροί του Τείχους. Στο ίδιο πάρκο υπάρχει το κολοσσιαίο μνημείο του Κόκκινου Στρατού που κτίστηκε μεταξύ 1946-1949 στον τάφο των 5000 Σοβιετικών στρατιωτών που σκοτώθηκαν στη μάχη του Βερολίνου το 1945.

ΠΙΝΑΚΟΘΗΚΗ ΑΝΑΤΟΛΙΚΗΣ ΠΛΕΥΡΑΣ

Από το 1990 το τμήμα του Τείχους μήκους, 1300 μ, που διατρέχει τη Μίλενστρασε μεταξύ Χαουπτιμπανχοφ και Όμπερμπάουμπρικε αποτελεί την Πινακοθήκη της Ανατολικής Πλευράς. Παρουσιάζονται γκράφιτι 118 καλλιτεχνών από 121 χώρες, οργανωμένοι από τον Σκωτσέζο ζωγράφο Κρις Μακλίν.

ΤΟ ΡΑΪΧΣΤΑΓΚ ΑΝΑΝΕΩΝΕΤΑΙ ΚΑΙ ΣΤΕΓΑΖΕΙ ΤΟ ΚΟΙΝΟΒΟΥΛΙΟ ΤΗΣ ΕΝΩΜΕΝΗΣ ΓΕΡΜΑΝΙΑΣ

Reichstag 1972

*Reichstag 1995, εικαστική παρέμβαση
Κριστό και Ζαν Κλόντ*

Τα χρόνια 1993, 1994 είδαν την όψη του βασιλικού παλατιού να αναπλάθεται κάτω από τις λινάτσες. Το 1995 ακολούθησε το «περιτύλιγμα» (wrapping) του Ράϊχσταγκ από τον Κριστό και την Ζαν Κλοντ. Το εφήμερο αυτής της παρουσίας έδωσε τη δυνατότητα στα δύο σχέδια, όπως ήταν διαφορετικά, να οδηγήσουν σε τολμηρούς ισχυρισμούς για τον αστικό χώρο του Βερολίνου ως

αποθετήρα μνήμης. Η όψη του παλατιού έστρεψε την προσοχή στο μη ορατό παρελθόν· το περιτυλιγμένο Ράϊχσταγκ ξύπνησε θαμμένες μνήμες για ένα ορατά ερημωμένο κτίριο. Αν το χαμένο βασιλικό παλάτι είναι η πιο αξιοσημείωτη απουσία μεταξύ των κτιρίων του Βερολίνου, το Ράϊχσταγκ είναι ίσως η μόνη πιο ηχηρή παρουσία. Αυτό το ζεύγος κτιρίων, 1,6 χλμ απόσταση το ένα από το άλλο, στα δύο άκρα της Unter den Linden, υψώνονται ως συμβολικά κέντρα εξουσίας από δύο εποχές και δύο μορφές διακυβέρνησης.

1995. Ο Κριστό και η Ζαν Κλόντ, σύζυγος και συνεργάτης του, τυλίζουν το Ράϊχσταγκ με μια ύφανση από αλουμίνιο για δύο εβδομάδες· μετά αρχίζουν οι εργασίες για την ανάπλαση του κτιρίου, που θ' αποτελέσει τη νέα στέγη του Ράϊχσταγκ.

Η παρέμβαση αυτή έχει μακρά προϊστορία που αναφέρεται στην ιστορία του κτιρίου. Την νύχτα της 27^{ης} Φεβρουαρίου του 1933 το Κοινοβούλιο υπέστη σοβαρές βλάβες από εμπρησμό. Οι Ναζί επέρριψαν την ευθύνη στους κομμουνιστές προσχηματικά καθώς, δύο ημέρες αργότερα ανέστειλαν τα πολιτικά δικαιώματα, τη λειτουργία των πολιτικών κομμάτων και του πολιτικού τύπου. Ο ίδιος ο Κριστό, που μεγάλωσε στη Βουλγαρία του Δημητρώφ, εμπλέκεται μέσω της προσωπικής του ιστορίας στη μεγάλη δραματική ιστορία της περιόδου του ναζισμού, του Β' Παγκοσμίου Πολέμου και της διαίρεσης της Γερμανίας με το τείχος του Βερολίνου.

Το σχέδιο για το περιτύλιγμα τον ενδιέφερε σαν μια διαδικασία που θα μπορούσε να ρίξει φως στην ιστορία, προκαλώντας «μια συζήτηση για τη σημασία του κτιρίου και τη θέση του στο Βερολίνο, τη Γερμανία και την ιστορία». Είχε δίκιο! Εκδηλώθηκαν συμφωνίες, κυρίως στον αριστερό χώρο. Η κατεδάφιση του τείχους άλλαξε ριζικά τα δεδομένα. Πριν ξεκινήσει η ανακαίνιση του Ράϊχσταγκ και το Κοινοβούλιο μετακομίσει εκεί, το κτίριο τυλίχτηκε σύμφωνα με το σχέδιο των Κριστό και Ζαν Κλόντ.

Χαρακτηριστικό είναι ότι το Κοινοβούλιο ψήφισε υπέρ γι αυτή την έντονα συμβολική εικαστική παρέμβαση (Βόννη, 25/2/1994) με ψήφους 292 υπέρ προς 222 κατά. Ήδη, από το 1997, ο προηγούμενος Καγκελάριος Βίλλυ Μπράντ είχε διακηρύξει ότι το περιτύλιγμα του Ράϊχσταγκ «θα έδειχνε ότι οι Γερμανοί έχουν ανακτήσει μια ανεμπόδιστη σχέση με την ιστορία τους». Στα 1990, σύμφωνα με τον Σοσιαλδημοκράτη Πέτερ Κονράντι «θα σηματοδοτούσε ένα νέο κεφάλαιο στην ιστορία του κτιρίου και ένα νέο κεφάλαιο στην ιστορία της Γερμανικής Κοινοβουλευτικής Δημοκρατίας».

Τελικά η χειρονομία αυτή ήταν έντονα συμβολική. Το Κοινοβούλιο είχε κλείσει την περίοδο του ναζισμού. Το κτίριο αποκαλύφθηκε εκ νέου, ξαναγεννήθηκε για μια δεύτερη περίοδο ζωής, αποτελώντας την έδρα της ενιαίας Γερμανικής Δημοκρατίας.

Από το 1995 έως το 1999 ο αρχιτέκτων Νόρμαν Φόστερ μετέτρεψε το Ράϊχσταγκ σε σύγχρονη αίθουσα συνεδριάσεων, προσθέτοντας έναν ελλειπτικό τρούλο προσβάσιμο στο κοινό. Η πρώτη κοινοβουλευτική συνεδρίαση στο νέο κτίριο έγινε στις 19 Απριλίου 1999.

Πηγή: Brian Ladd, *The Ghosts of Berlin*, The University of Chicago Press, 1998

8. ΕΒΡΑΪΚΟ ΜΟΥΣΕΙΟ ΒΕΡΟΛΙΝΟΥ

Βρίσκεται στην περιοχή Kreuzberg. Συγκροτείται από το ιστορικό κτίριο “Collegienhaus”, της εποχής του ύστερου μπαρόκ και το σύγχρονο κτίριο που ολοκληρώθηκε το 1999 και σχεδιάστηκε από τον Πολωνό, εβραϊκής καταγωγής αρχιτέκτονα Daniel Libeskind. Είναι το μεγαλύτερο εβραϊκό μουσείο στην Ευρώπη και παρουσιάζει στη μόνιμη έκθεση τη συνολική εικόνα των 1700 χρόνων γερμανοεβραϊκής ιστορίας. Στο σύγχρονο τμήμα του αποδίδει με συμβολικό τρόπο το Ολοκαύτωμα των Εβραίων από τους Ναζί.

Ο κήπος της εξορίας και της μετανάστευσης

Ο πύργος του Ολοκαυτώματος

Εσωτερικές όψεις

Ο Μανόλης Ηλιάκης, MA Architecture and Spatial Culture (YolkStudio.gr), παρουσιάζει αναλυτικά τη σχεδιαστική προσέγγιση του μουσείου. Ακολουθούν αποσπάσματα από το κείμενό του.

Το υπόβαθρο για τον σχεδιασμό

Ως υπόβαθρο για την αρχιτεκτονική σύνθεση του μουσείου, ο αρχιτέκτονας σχεδιάζει έναν συμβολικό χάρτη (1989) κινούμενο από τη βαθιά συναίσθηση και γνώση της ιστορίας ενός τόπου, ο οποίος δεν είναι μόνο αποτέλεσμα πολεοδομικών αποφάσεων αλλά και πνευματικών διεργασιών. Όταν ο Libeskind άρχισε να οραματίζεται την αρχιτεκτονική σύνθεση για το Εβραϊκό Μουσείο στο Βερολίνο, δεν τον ικανοποιούσε ένας τυπικός πολεοδομικός χάρτης. Προσδιόρισε την τοποθεσία του μουσείου μέσα σε μια αόρατη τοπογραφία. Αναζητώντας τις διευθύνσεις σπιτιών γνωστών Βερολινέζων, όπως του Heinrich von Kleist, του Heinrich Heine, του Rahel Varnhagen και νεότερων, όπως του Arnold Schonberg, του Paul Celan, του Walter Benjamin, ανακάλυψε γεωμετρικές χαράξεις και κατευθύνσεις που συνεργούσαν στο σχηματισμό των αξόνων του μουσείου. Σχημάτιζαν έναν ιδιαίτερο αστικό και "πολιτιστικό" αστερισμό της παγκόσμιας ιστορίας. Στην τοποθεσία γύρω από την Lindenstrasse (όπου και το παλιό κέντρο της πόλης) και κοντά στη διάσημη διασταύρωση του ύστερου μπαρόκ της Wilhelmstrasse, Friedrichstrasse και Lindenstrasse, ζούσαν διάσημοι Γερμανοί και πολλοί διάσημοι Εβραίοι, όλοι Βερολινέζοι, πολύ σημαντικοί για την κουλτούρα της πόλης. Η σύνδεση των σημείων όπου κατοικούσαν όλοι αυτοί με γραμμές, σχημάτιζε ένα παραμορφωμένο αστέρι του Δαβίδ. Η συμβολική ένωση της Εβραϊκής παράδοσης και της Γερμανικής κουλτούρας εκφραζόταν με τον γεωμετρικό σχηματισμό του αστεριού. Ο στόχος όλου του εγχειρήματος ήταν μια "κριτική αναδόμηση" του ιστορικού χάρτη της πόλης, με τη χρησιμοποίηση σύγχρονων αρχιτεκτονικών μέσων. «Ο Libeskind μεγεθύνει το "Άτοχο Αστέρι" του Klee που πλανιέται πάνω από την τοποθεσία της καταστροφής και μεταβάλλεται σε κώδικα της καταστροφής. Αποτυπώνει το μουσείο ως μια γραμμή με αιχμές, έναν κεραυνό που πυροδοτεί την ανάπτυξη νευρικών γραμμών από σύρμα, που διατρέχουν την πόλη. Ο Klee επανειλημμένα είχε ζωγραφίσει σκοτεινά βέλη που προσβάλλουν απειλούμενους τόπους». Ο αρχιτέκτονας με το σχέδιο αυτό δεν πραγματοποιεί απλά μια δομή κτιρίου, αλλά μια χωρική σύλληψη κατάλληλη για το περιεχόμενό του.

Ο σχεδιασμός δείχνει ξεκάθαρα ότι με την εβραϊκή σκέψη μετά το ολοκαύτωμα, επανερμηνεύεται ο εβραϊκός κόσμος και κυριαρχεί η έννοια της Γερμανοεβραϊκής συμβίωσης και αφομοίωσης. Ένα άλλο στοιχείο που επηρέασε τον αρχιτέκτονα στο σχεδιασμό του Μουσείου είναι το έργο "one way street" του Walter Benjamin. Οι εξήντα συνεχείς ενότητες του τεθλασμένου σχήματος της κάτοψης, αντιπροσωπεύουν τους σταθμούς που περιγράφονται στο κείμενο του συγγραφέα.

Μεταξύ των γραμμών

Ο Libeskind περιγράφει το Εβραϊκό Μουσείο στο Βερολίνο ως χώρο "μεταξύ των γραμμών" (Between the Lines). Το ονομάζει έτσι, διότι πρόκειται για ένα έργο, στο οποίο οι δύο γραμμές υλοποιούνται στο σχέδιο των κατόψεων και ταυτόχρονα εκφράζουν δύο γραμμές σκέψεων, οργάνωσης και συνάφειας ετερογενών πραγμάτων. Η πρώτη είναι μια ευθεία γραμμή αλλά διακοπτόμενη, και η δεύτερη, μια τεθλασμένη γραμμή που επεκτείνεται στο άπειρο, όπως χαρακτηριστικά λέει ο αρ-χιτέκτονας. Αυτές οι δύο γραμμές εκφράζουν την αρχιτεκτονική ιδέα και το πρόγραμμα, μέσω ενός ατέρμονου διαλόγου. Μπορούν να αποσυνδεθούν μεταξύ τους και να αναλυθούν - αναγνωριστούν ως ξεχωριστές. Η ευθεία γραμμή εκφράζει ένα ασυνεχές κενό που διασχίζει όλο το μουσείο, ενώ η τεθλασμένη αποκαλύπτει και ορίζει το κενό.

Τα κενά (voids)

Στα σημεία τομής των δύο γραμμών, δημιουργούνται κενοί χώροι, τα "voids", οι οποίοι ξεκινούν στο ισόγειο του μουσείου και διαπερνούν όλους τους ορόφους, φτάνοντας μέχρι την οροφή. Τα voids στο μουσείο του Libeskind αποτελούν το στοιχείο της έκπληξης και της ενεργοποίησης της μνήμης. Σε όλη τη διαδρομή ο επισκέπτης συνεχώς έρχεται αντιμέτωπος με τα κενά (voids) που δηλώνουν τη βίαιη διακοπή του εβραϊκού πολιτισμού στην ιστορία της πόλης. Θυμίζουν ότι ο αποκλεισμός και η απέλαση ήταν ένα αναπόσπαστο μέρος της ιστορίας ακόμη και πριν τον εθνικοσοσιαλισμό.

Έξι συνολικά voids τέμνουν κάθετα το κτίριο σχηματίζοντας μια νοητή, τέμνουσα, διακεκομμένη ευθεία κατά μήκος του κτιρίου. Τα πέντε αυτά voids είναι κτισμένα από οπλισμένο σκυρόδεμα, δεν έχουν κλιματισμό και σε ένα μόνο υπάρχει πρόσβαση. Φωτίζονται με φεγγίτες στην οροφή και είναι απομονωμένα από το υπόλοιπο κτίριο. Στους εκθεσιακούς χώρους είναι εμφανή τα "κενά" αυτά, τονίζονται με μαύρο χρώμα και παρεμποδίζουν την ομαλή ροή της έκθεσης, υπενθυμίζοντας τα εμπόδια που συνάντησαν οι Εβραίοι κατά την διάρκεια της ζωής τους στο Βερολίνο και όχι μόνο. Στο μόνο void, στο οποίο υπάρχει πρόσβαση, ο εικαστικός Menashe Kadishman, κατασκεύασε ένα έργο, ειδικά για το χώρο και το ονόμασε "The fallen leaves" (τα πεσμένα φύλλα) εις μνήμη των αδικηθέντων Εβραίων του Ολοκαυτώματος.

Ο κήπος της Εξορίας και της μετανάστευσης

Ο κήπος της Εξορίας και της μετανάστευσής, αφιερωμένος στο Γερμανό συγγραφέα του ρομαντισμού, μουσικό, μουσικο-κριτικό και καρικατουρίστα Ernst Theodor Amadeus Hoffmann, συμβολίζει ένα "ρήγμα" στην ιστορία της ανθρωπότητας. Ο κήπος της Εξορίας και της μετανάστευσής στέκεται σαν ένας ιδιόμορφος ναός στο αστικό τοπίο και προσπαθεί να υποβάλει στον επισκέπτη συναισθήματα αβεβαιότητας και αποπροσανατολισμού, όπως ένιωθαν οι εκδιωχθέντες Εβραίοι.

Ο πύργος του Ολοκαυτώματος

Ο πύργος του Ολοκαυτώματος είναι ένας πενταγωνικός άδειος σκοτεινός χώρος, ύψους 27 μέτρων και οι τοίχοι του από οπλισμένο σκυρόδεμα έχουν παραμείνει ακάλυπτοι. Ο χώρος υπο φωτίζεται από μια σχισμή στο επάνω μέρος του κελύφους και από εκεί περνούν οι ήχοι της πόλης, ως απόμακρη βουή. Η απουσία θέρμανσης σε συνδυασμό με τα προηγούμενα στοιχεία του χώρου, δημιουργεί ένα συναίσθημα εγκλεισμού και ρίγους.

Σχισμές φωτός και σκιές

Σε όλες τις επιφάνειες του νέου μουσείου υπάρχουν σχισμές που διασταυρώνονται ή υπάρχουν αυτόνομες και λειτουργούν ως παράθυρα. Στο εσωτερικό το φυσικό φως που εισβάλλει μέσω αυτών

των σχισμών, δημιουργεί μια δραματική ατμόσφαιρα και υποστηρίζει τη σύνθετη γεωμετρία των κατόψεων.

Αποπροσανατολισμός, έκπληξη και ο φόβος της πτώσης

Στο εβραϊκό μουσείο του Libeskind, η αίσθηση της ανισορροπίας και της μη σαφούς πορείας είναι τα κυρίαρχα συναισθήματα ενός επισκέπτη. Η θέα μέσα από τα λοξά παράθυρα - σχισμές για παράδειγμα, συμβάλλουν σε μια αίσθηση αστάθειας, όπως και στους κεκλιμένους διαδρόμους του υπογείου.

Το αίσθημα του αποπροσανατολισμού, με τη χρήση αξόνων που λειτουργούν αυτόνομα ο καθένας, βάζουν σε εγρήγορση τον επισκέπτη για τον τρόπο που θα κινηθεί. Κάθε άξονας οδηγεί σε ιδιαίτερους χώρους, στους οποίους το στοιχείο της μνήμης από την εβραϊκή ιστορία κυριαρχεί και το συναίσθημα του ανοίκειου χώρου εντείνεται.

Η αίσθηση του "φόβου της πτώσης" εντείνεται όταν ο επισκέπτης δαπανά περισσότερη ενέργεια για να κρατηθεί σε μια "καθώς πρέπει στάση" και λογική πορεία.

9. ΑΝΙΣΟΤΗΤΕΣ ΑΝΑΜΕΣΑ ΣΤΗΝ (ΠΡΩΗΝ) ΔΥΤΙΚΗ ΚΑΙ (ΠΡΩΗΝ) ΑΝΑΤΟΛΙΚΗ ΓΕΡΜΑΝΙΑ

Η ευφορία του 1989, που συνόδευσε την πτώση του τείχους και την χωρική επανένωση του Βερολίνου, ήταν πραγματική και στα δύο μέρη της διαιρεμένης πόλης και της διαιρεμένης Γερμανίας. Τα σύνορα άνοιξαν και οι έγκλειστοι του Ανατολικογερμανικού κράτους μπορούσαν να κυκλοφορήσουν ελεύθερα και να ζήσουν δημοκρατικά. Πλην, όμως, η πολιτική της Δυτικής Γερμανίας, με καθοριστική παρέμβαση του Χέλμουτ Κολ, παρέκαμψε συνειδητά το μείζον θέμα της σύγκλισης των οικονομιών με σοβαρές επιπτώσεις στην οικονομία της πρώην Ανατολικής Γερμανίας.

«Η Κρίστα Λουφτ, υπουργός Οικονομικών στη μεταβατική ανατολική κυβέρνηση, υπολόγιζε ότι θα χρειαζόνταν τουλάχιστον δύο με τρία χρόνια, προκειμένου να προχωρήσουν κάποιες βασικές μεταρρυθμίσεις που θα καθιστούσαν την οικονομία της Ανατολικής Γερμανίας στοιχειωδώς συμβατή με αυτήν της Δυτικής».

Ο χρόνος αυτός δε δόθηκε.

«Τον Φεβρουάριο του 1990 δύο εκπρόσωποι της αντιπολιτευτικής οργάνωσης “Δημοκρατία Τώρα” κατέθεσαν πρόταση για τη σύσταση μιας εταιρείας Holding, η οποία υποτίθεται ότι θα αναλάμβανε να διαφυλάξει τα συμφέροντα των πολιτών της Ανατολικής Γερμανίας, μετατρέποντάς τους σε πραγματικούς ιδιοκτήτες - μετόχους. Κάτι σαν λαϊκός καπιταλισμός δηλαδή. Αυτή η αρχική πρόταση απείχε τελικά κατά πολύ από την περίφημη Τρόιχαντ (Treuhand) που προέκυψε το Μάρτιο του 1990 κατόπιν υποδείξεων από τη Βόννη».

Στην Τρόιχαντ, «που πέρασε ολοκληρωτικά στη δυτική δικαιοδοσία μεταφέρθηκαν 8.500 επιχειρήσεις, που απασχολούσαν σχεδόν 4 εκατ. εργαζόμενους....Υπήρχαν επιχειρήσεις αλλά και ακίνητα που είχαν μεγάλη αξία και μπορούσαν εύκολα να ιδιωτι-δυτικο-ποιηθούν. Τα ασημικά ξεπουλήθηκαν γρήγορα, αν και όχι πάντα με την πρόθεση να αξιοποιηθούν πραγματικά. Οι Δυτικοί κυνηγοί ευκαιριών, σαν τους χρυσοθήρες άλλων εποχών, είχαν ήδη προσεγγίσει τους κατάλληλους ανθρώπους και είχαν χτυπήσει φλέβες χρυσού».

«Ποιο ήταν τελικά το αποτέλεσμα αυτή της τεράστιας επιχείρησης; Σχεδόν τρία εκατομμύρια παραπάνω άνεργοι και πολλά δις λιγότερα στα κρατικά ταμεία. Ήταν ένα τεράστιο σκάνδαλο με μυθικές χρηματικές απώλειες για το γερμανικό κράτος. Η Κρίστα Λούφτ επιμένει ότι η πραγματικά αξία των επιχειρήσεων, πολλές από τις οποίες υποχρεώθηκαν να κλείσουν μέσα σε μια νύχτα, ξεπερνούσε τα 500 δις μάρκα».